

# Frihet og muligheter for alle.

Andreutkast til Venstres  
stortingsvalgprogram 2021–2025



[venstre.no](https://venstre.no)



VENSTRE

# Innhold

<b>Frihet og muligheter for alle</b>	<b>3</b>
<b>Hvordan løser vi klimakrisen?</b>	<b>4</b>
Landet som går foran og viser vei	4
Ta vare på naturen vår	5
Frihet til å reise grønt	8
<b>Hvordan skaper vi framtidens grønne arbeidsplasser?</b>	<b>12</b>
Grønn og rettferdig skatte- og boligpolitikk	12
Kapital for at gode ideer skal kunne vokse seg store	13
Enda grønnere norsk industri	13
En enklere hverdag for norske bedrifter	14
Flere norske produkter ut i verden	15
Mer helårsturisme på lag med miljøet	15
Grønn og nyskapende matproduksjon	16
<b>Hvordan ruster vi oss for fremtiden?</b>	<b>19</b>
Mer frihet og kvalitet i opplæring	19
Mer frihet i høyere utdanning	22
<b>Hvordan sikrer vi alle muligheten til å leve trygge liv?</b>	<b>26</b>
Alle skal få en trygg oppvekst	26
Rettferdig og human rettsstat	27
Frihet og trygghet i nære helsetilbud	28
Frihet stopper ikke ved Norges landegrenser	32
<b>Hvordan gir vi alle friheten til å delta i samfunnet?</b>	<b>34</b>
Et mer fleksibelt arbeidsmarked som gir alle en sjanse	34
Kultur og idrett skal være åpent for alle	37
Vi feirer mangfold og inkluderer alle	39
Et åpent og demokratisk samfunn med plass til alle	42
<b>Hvordan sikrer vi personvernet vårt i en digital hverdag?</b>	<b>44</b>
Digitalisering som styrker personvernet	44
<b>Hvordan sikrer vi velferdssamfunnet for fremtiden?</b>	<b>46</b>
Mer ansvarlig pengebruk	46
<b>Hvordan løser vi internasjonale utfordringer sammen?</b>	<b>48</b>
Internasjonalt samarbeid	48
Norges spesielle rolle i nordområdene	51

## 1 Frihet og muligheter for alle

2 Frihet handler både om frihet i hverdagen og om å gi folk reelle muligheter i livet - å skape  
3 forutsetninger for at alle kan leve liv på sine egne premisser. Det handler om friheten til å ta  
4 den utdanningen du ønsker, til å starte den bedriften du brenner for, til å leve det familielivet  
5 du ønsker.

6 Vi er den første generasjonen som opplever klimaforandringene, og den siste som har  
7 muligheten til å bremse dem. Vår frihet må ikke gå på bekostning av våre barn og barne-  
8 barns. Derfor er klimakampen vår aller viktigste og største utfordring. Den løser vi bare i  
9 fellesskap, og bare i samarbeid med andre land. Venstre har vist at vi kan kutte utslipp.  
10 Sammen kan vi løse vår tids største frihetskamp.

11 Koronapandemien har vist oss hvor utsatt vår åpne verdensorden er. Vårt svar på dette er  
12 mer samarbeid, ikke mindre. Pandemien har truffet helsesystemet og økonomien vår tungt  
13 og de neste fire årene må vi svare på disse utfordringene. Derfor satser vi på næringslivet,  
14 på nyskaping og kreativitet.

15 De neste fire årene vil være avgjørende i klimakampen og for norsk økonomi. Er vi oss selv  
16 nok, eller skal vi satse og løse de utfordringene vi står overfor i fellesskap? Dette program-  
17 utkastet er et svar på hva vi mener er de viktigste utfordringene samfunnet vårt står over-  
18 for de neste fire årene, og hvordan vi vil løse dem.

## 19 **Hvordan løser vi klimakrisen?**

20 **Menneskeskapt klimagassutslipp varmer opp jorden. Resultatet er tydelig både hjemme**  
21 **og ute. Flere naturkatastrofer og ekstremvær. For å løse klimakrisen må vi ta vare på**  
22 **naturen og kutte utslipp. Venstre i regjering har sørget for at utslippene går ned, og de**  
23 **er nå omsider under utslippsnivået i 1990. Det viser at det er mulig og at politikken vår**  
24 **virker. Nå vil vi mer, og raskere!**

## 25 **Landet som går foran og viser vei**

26 **Klima- og miljøutfordringene kjenner ikke landegrensener. Vi må løse dem i fellesskap.**

27 Norge skal bidra til klimakutt internasjonalt. Derfor vil vi at Norge skal leve opp til sin del  
28 av Parisavtalen, verdens bindende klimaavtale der flere land ble enige om å redusere egne  
29 utslipp. Vi vil redusere klimagassutslippene med minst 55 prosent innen 2030, sammenlig-  
30 net med 1990, og planlegge for å nå målet med nasjonale tiltak. I 2050 skal utslippene være  
31 redusert med minst 95% og Norge skal fjerne mer klimagass fra atmosfæren enn vi slipper ut.

32 Forurensere må i større grad betale for egne utslipp. Vi vil derfor øke tempoet på opptrappin-  
33 gen av CO2-avgiften. Slik omstiller vi økonomien i grønnere retning, samtidig som vi redu-  
34 serer klimagassutslippene. Derfor må avgiften gjelde for alle sektorer. På enkelte områder  
35 bør vi finne løsninger for å kompensere for uønskede effekter – enten det gjelder flytting av  
36 utslipp til andre land, geografisk eller sosial skjevfordeling.

37 Vi vil styrke klimaloven ved å lovfeste at regjeringen legger frem klimabudsjetter og -reg-  
38 skap for alle sektorer. Disse skal evalueres av et uavhengig kontrollorgan.

39 Vi må også sikre at norske bedrifter ikke svekker sin konkurransevne fordi vi setter strenge  
40 miljø- og klimakrav. Derfor vil vi jobbe opp mot EU for å innføre en klimatoll på varer som  
41 ikke allerede er tilstrekkelig priset med tanke på utslipp.

42 Vi vil at Oljefondet skal selge seg ut av olje- og gassaksjer. Fremtiden er fornybar, og det  
43 utgjør en risiko å ha for mye av våre felles sparepenger bundet opp i oljenæringen. Oljefon-  
44 det er en veiviser for andre investorer og vi vil gå foran med et godt eksempel.

45 **Vi vil at Norge skal produsere og utvikle mer fornybar energi og grønn teknologi. Det**  
46 **kutter utslipp og skaper nye grønne arbeidsplasser.**

47 Vi vil endre rammevilkårene for vannkraftverk. Norge har fremdeles ubrukt vannkraftpoten-  
48 sial og vi vil at det skal bli lønnsomt å oppgradere eksisterende kraftstasjoner uten store  
49 naturinngrep.

50 Vi vil tilpasse det norske regelverket for solenergi, slik at det blir enklere å bli plusskunde og  
51 selge overskudd til andre brukere. Solenergi er viktig for lokal energiforsyning og en viktig  
52 fornybar energikilde i verden. Bioenergi vil fortsatt spille en viktig rolle i overgangen til for-  
53 nybarsamfunnet, blant annet i fjernvarmeverk, på gårdsbruk og i private boliger.

54 Vi vil satse videre på havvind, der Norge har store muligheter. Utbygging må ta hensyn til  
55 natur, fiskeri, dyreliv og næringsvirksomhet. Vindkraft er en viktig fornybar energikilde, men  
56 utbygging kan dessverre ha negative konsekvenser for naturen. Forutsetningen for å bygge  
57 vindkraft på land er at det må være en plan for å tilbakeføre områdene til naturen. Vind-  
58 kraftutbyggingen må heller ikke komme i konflikt med viktige naturverdier. Utbygging må  
59 også ta hensyn til samiske interesser og lokaldemokratiet.

60 Krafthandel på tvers av landegrenser gjør det mulig å øke bruken av fornybar energi. Derfor  
61 vil vi bygge flere kraftkabler som gjør det mulig å utveksle mer fornybar strøm mellom  
62 Norge og Europa. Vi vil også sikre tilstrekkelig nettkapasitet i hele Norge.

63 **Innen 2030 skal vi oppnå femti prosent reduksjon av klimagassutslipp i petroleumssekto-**  
64 **ren. Hele verden, inkludert Norge, må omstille seg fra fossil til fornybar energi.**

65 Produksjon av påviste olje- og gassressurser innenfor allerede tildelte lisenser vil sørge for  
66 et høyt produksjonsnivå på norsk sokkel i flere tiår. Tiden for å lete etter stadig nye fossile  
67 ressurser bør være over. Norge og verden har behov for grønn omstilling. Derfor mener vi at  
68 det ikke bør tildeles nye lisenser på norsk sokkel.

69 Neste fase på norsk sokkel må være å fullføre de prosjektene som allerede er i gang på en  
70 mest mulig bærekraftig måte. Derfor må vi kutte utslipp gjennom elektrifisering og for-  
71 berede norsk økonomi og næringsliv på en ny fase, der blant annet havvind og utslippsfri  
72 hydrogen fra norsk sokkel vil spille en viktig rolle.

73 Dagens rammebetingelser for olje- og gassvirksomhet skjevfordeler risiko fra selskapene til  
74 staten. Siden vi ikke lenger ønsker så store investeringer i denne sektoren vil vi endre friinn-  
75 tekten, redusere ekstra rentefradrag og avskrivningsregler slik at selskapene får en høyere  
76 og mer rettferdig investeringsrisiko.

77 Teknologien og kompetansen i oljeindustrien er viktig for å gjennomføre det grønne skiftet  
78 og skape nye arbeidsplasser. Vi vil legge til rette for en større grad av omstilling fra fossil-  
79 basert energiutvinning til fornybare næringer og maritim sektor.

## 80 **Ta vare på naturen vår**

81 **Naturen og det biologiske mangfoldet er vårt eksistensgrunnlag. Naturen ruster oss mot**  
82 **de katastrofale konsekvensene av klimaendringene. Den er et viktig hjem for de artene vi**  
83 **deler jorden med. Naturen er en avgjørende verdi, også for framtidige generasjoner.**

84 Vi må derfor verne mer natur enn vi gjør i dag, både på land og til vanns. Norge skal ha en  
85 nullvisjon for tap av naturmangfold og vi vil verne minst 30 prosent av all norsk natur.

86 Vi vil innføre varig vern mot petroleumsaktivitet i spesielt sårbare områder, inkludert i og  
87 ved iskantsonen, Jan Mayen, Lofoten, Vesterålen og Senja, Skagerrak, Mørefeltene, Jærkys-  
88 ten og kystnære områder av Finnmark.

89 Forurensere skal betale. Det mener vi også skal gjelde for de som bygger ned natur. Derfor vil  
90 vi innføre en såkalt arealavgift, der utbygger må betale for å bygge ned natur. Det gjelder  
91 spesielt myr, som binder store mengder klimagasser.

92 Vi vil fortsette vår internasjonale satsing på å bekjempe forsøplingen av havet. Plast i havet  
93 er en trussel mot artsmangfoldet og miljøet på havbunnen.

94 Klimaendringene fører allerede til konsekvenser for Norge. Fremover må vi forvente mer  
95 ekstremt vær og økte påkjenninger fra naturhendelser. Klimatilpasning er viktig for samfunns-  
96 sikkerheten. Vi vil derfor at klimatilpasning skal spille en større rolle i beredningsplanlegging.

97 Vi vil forsterke støtteordningene for vedlikehold av kulturminner. Kulturmiljøer er områder  
98 som er formet av naturen og menneskene. De er viktige for kultur, natur og historie, og vi vil  
99 doble antall kulturmiljø innen 2025.

100 For å bevare flere kulturmiljø må vi kompensere kulturminneiere. Derfor vil vi sikre eksis-  
101 terende støtteordninger under Kulturminnefondet og fylkeskommunene. Vi vil innføre  
102 skattefradrag for vedlikeholds- og restaureringskostnader for å hjelpe eierne til å ta vare på  
103 våre felles kulturmiljø.

104 Vi skal fortsette å satse på de institusjonene og frivillige som bærer kulturminnevernet i  
105 Norge. Kultur, natur og miljø henger sammen. Skal vi lære av fortiden må vi bevare et mang-  
106 fold av kulturmiljø som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

107 Vi vil at alle skal ha et bevisst forhold til hva nedbygging av natur har å si for omgivelsene  
108 våre. Det er kommunen som gir byggetillatelse. Derfor vil vi at alle kommuner skal ha et  
109 arealregnskap som synliggjør effekten av nedbygging.

110 Vi vil sikre at utbygging i naturen blir kompensert gjennom at et like stort område blir til-  
111 bakeført til naturen. For å motvirke ødeleggelsen vil vi bygge opp en nasjonal oversikt over  
112 områder som kan tilbakeføres til natur.

113 Vi vil bevare de grønne beltene mellom ulike naturområder. For å sikre biologisk mangfold er  
114 det viktig at naturområdene henger sammen.

115 Vi vil at naturmangfoldloven skal ligge fast og ivareta biologisk mangfold og artsmang-  
116 fold i naturen. Rovdyr er en naturlig del av norsk natur. Vi skal ha levedyktige bestander og  
117 bestandsmålene for de store rovdirene skal følge faglige anbefalinger. Vi vil redusere kon-  
118 fliktnivået i rovdryrsaker og sørge for god balanse mellom det å ha levedyktige rovviltstam-  
119 mer, samtidig som vi ivaretar lokale næringsinteresser.

120 Rovviltnemndene skal sikre både lokal forankring, og faglige vurderinger. Vi vil derfor at  
121 rovviltnemndene skal bestå av et jevnt antall fagfolk og representanter utnevnt av fylkes-  
122 tingene. Vi vil i tillegg etablere en nasjonal uavhengig klagenemnd for vedtak som rov-  
123 viltnemndene fatter. Dagens sonerforvaltning bør opprettholdes der vi har beiteprioriterte  
124 og rovdryrprioriterte soner. Samtidig bør noen soner justeres for å tilpasse dem rovdryrenes  
125 naturlige bevegelser.

126 **Vi vil gjøre det vanskeligere å velge miljøfiendtlig, og enklere å velge miljøvennlig.**

127 Vi vil jobbe for flere europeiske forbud mot produkter som inneholder miljøgifter. I mellomti-  
128 den ønsker vi å innføre høye avgifter på slike produkter i Norge. Slik minimerer vi bruken her  
129 hjemme. Miljøgifter ødelegger naturen vår og må bekjempes.

130 Vi vil innføre et forbud mot nye sjødeponier og innføre en avgift for deponi av miljøskadelig  
131 gruveavfall. Deponering av utslipp fra gruveindustrien i fjordbunnen er en trussel mot fjord-  
132 miljø, gyteområder og sjømattrygghet. Det truer grunnlaget for norsk sjømatnæring.

133 Vi har ennå ikke full oversikt over de potensielle konsekvensene av mineralutvinning på  
134 havbunnen og vil derfor ikke lyse ut konsesjoner før vi vet at miljørisikoen er minimal.

135 **Vi må gjennomføre en sirkulærøkonomisk omstilling som gjør det enklere for forbrukere å  
136 handle miljøvennlig.**

137 Derfor må vi endre måten vi produserer og forbruker varer på. Vi vil ta vare på materialer på  
138 en måte som reduserer utslipp og energiforbruk.

139 Vi vil styrke den offentlige bestillerkompetansen innen arkitektur, både for nybygg og  
140 rehabilitering. Offentlig innkjøpskraft kan støtte opp om markedet for sirkulærøkonomiske  
141 løsninger i Norge.

142 Vi vil legge til rette for regionale industriparker som utnytter lokale energi- og material-  
143 strømmer. Slik slipper vi blant annet lange transportetapper for restråstoff.

144 Vi vil trappe opp produsentenes ansvar for hele produktets livssyklus ved å innføre et digi-  
145 talt produktpass. Det vil gjøre det enkelt å finne deler, viser materialinnhold, opprinnelse  
146 og miljødeklarasjon. Vi vil stille krav til at alle produkter med lang nedbrytningstid skal ha  
147 reservedeler og være reparerbare.

148 Vi vil gradvis øke kravet til andelen resirkulert materiale i ulike produktkategorier. Etter-  
149 spørsel etter resirkulerte råvarer er en forutsetning for en lønnsom ombruks- og gjenvin-  
150 ningsindustri.

151 For å gjøre det attraktivt å reparere og leie ut produkter, vil vi innføre en prøveordning med  
152 redusert moms på reparasjon og utleie av klær, sko, sykler, verktøy og husholdningselektronikk.

153 Vi vil halvere matsvinnet i Norge innen 2030 og legge til rette for at restprodukter kan  
154 brukes som blant annet dyrefôr, biodrivstoff, biokull eller gjødsel.

155 Farlig avfall er et stort miljøproblem og vi vil stille strengere krav til resirkulering og gjenvin-  
156 ning av farlig avfall. Dette vil redusere bruk av miljøskadelige produkter og hindre miljøgifter  
157 på avveie.

158 Vi vil legge til rette for mer restaurering og oppgradering av eksisterende bygg. Byggseкто-  
159 ren bruker på verdensbasis om lag førti prosent av alle ressurser, inkludert energi og materi-  
160 aler. Å ta vare på eksisterende bygg er bra for miljøet.

161 Vi må sikre at bygg lar seg ombruke, at byggematerialer lar seg gjenvinne, og at klimavenn-  
162 lige bygningskomponenter blir brukt.

163 Tre er fremtidens bærekraftige byggemateriale i Norden. Derfor vil vi stimulere til økt bruk  
164 av tre som byggemateriale og sette strengere krav til mer bruk av tre som materiale i  
165 offentlige byggeprosjekt.

## 166 **Frihet til å reise grønt**

167 Vi vil halvere utslippene fra transportsektoren innen 2030 sammenlignet med 2005. Da  
168 trenger vi velfungerende miljøvennlige transportløsninger.

169 Vi vil satse på miljøvennlige alternativer som elektrisitet, avansert biodrivstoff, biogass,  
170 ammoniakk og hydrogen. Miljøvennlig transport er nøkkelen til å kutte utslipp. Alle vinner på  
171 at flere får friheten til å velge grønt.

172 Transporttilbudet skal være miljøvennlig, effektivt, trygt og rimelig. Hvilken transportløsning  
173 som er riktig varierer fra sted til sted. Vi satser ikke på én teknologi, men på noen grunnleg-  
174 gende prinsipper.

175 **Byene vokser og det gjør også behovet for bedre grønne transportløsninger. Vi vil satse på**  
176 **grønne løsninger der innbyggernes behov kommer først.**

177 Vi vil gjøre det billigere å velge kollektivtransport. Det klimavennlige alternativet skal alltid  
178 være det beste, enkleste, raskeste og billigste. For barn og unge er kollektivtransport viktig  
179 for frihet i egen hverdag. Derfor vil vi innføre et nasjonalt ungdomskort som gjør det enklere  
180 og billigere å reise kollektivt.

181 Vi vil videreføre byvekstavgiftene og åpne for nye, uten at de skal gå på bekostning av  
182 finansieringen til eksisterende avtaler. Dette er avtaler mellom staten, fylkeskommunen og  
183 kommunen, som finansierer mer grønn bytransport og reduserer utslipp.

184 Innen 2025 vil vi at all kollektivtransport skal være fossilfri. Vi er godt på vei mot utslippsfri  
185 kollektivtransport, og flere alternativer drives allerede med fornybar energi.

186 Å gå, sykle eller ta kollektivtransport gir reisefrihet uten privatbil. Vi vil sikre raskere utbyg-  
187 ging av gang- og sykkelveier og innføre nasjonale retningslinjer som oppmuntrer til å sette  
188 av areal for gang- og sykkelveier.

189 Vi vil prioritere utbygging av jernbane, kollektivtransport, gang- og sykkelveier. Når det  
190 gjelder utbygging av motorvei, vil vi prioritere de prosjektene som også har et stort forbe-  
191 dringspotensial for miljø, bymiljø og trafiksikkerhet.

192 Vi vil gi storbyene frihet til å velge om de vil overta ansvaret for den lokale kollektivtrans-  
193 porten, slik at de kan tilby innbyggerne sømløse reiseopplevelser.



194 Vi støtter tiltak som bidrar til å begrense bilbruk og skaffer inntekter til et bedre kollektivtilbud. Hva som er utfordringene varierer fra by til by. Derfor er det fornuftig at byene  
195 i større grad selv kan bestemme i spørsmål om kollektivfelt, etablering av bilfrie områder,  
196 nullutslippssoner og tilrettelegging for miljøgater.  
197

198 **Vi vil at folk skal kunne bosette deg der de vil. Vi vil gi distriktene et like grønt transporttilbud som byene.**  
199

200 Vi vil prioritere å utvide alle riksveier slik at de kan få gul midtstripe. Vi vil også sikre mot  
201 ras og flom, og øke vedlikeholdet av broer og tunneler. Å kunne reise trygt, effektivt og miljøvennlig skal være mulig i hele landet.  
202

203 Vi vil investere mer i fylkesveinettet for å sikre varetransport og framkommelighet i distriktene. Vi vil videreføre og forbedre fergeavløsningsordningen, som stimulerer til nye fastlandsforbindelser. Slik opprettholder vi et godt transporttilbud i hele landet.  
204  
205

206 Ekspressbussnettet er et svært viktig kollektivtilbud for reisende mellom fylker og landsde-  
207 ler. Vi vil stille krav til at ekspressbussene bruker nullutslippsløsninger innen 2025.

208 **Teknologi gjør det enklere å velge grønne transportalternativer. Vi vil få fart på omstillingen.**

209 Vi vil fortsatt være elbilens forkjemper og vil sikre elbilfordeler ut 2025 for å nå målet om  
210 at alt nybilsalg skal være nullutslippsbiler. Norge ligger i dag i verdenstoppen i andel elbiler.  
211 Elbilpolitikken er et eksempel på at det er mulig å erstatte fossile løsninger med fornybare,  
212 uten å gi forbrukeren et dårligere tilbud. Så lenge elbiler ikke er konkurransedyktige på pris,  
213 må vi beholde kjøpsfordelen som gjør at det alltid lønner seg å velge elbil.

214 Vi vil fortsette å utvikle bruk av norskprodusert bærekraftig biodrivstoff. Biodrivstoff er et  
215 viktig tiltak for å redusere utslipp på norske veier. Vi ønsker å øke bruken av bærekraftig  
216 biodrivstoff og fjerne biodrivstoff som ikke er bærekraftig.

217 Vi vil utvikle hydrogen- og biodrivstoffstasjoner for tungtransporten for å gjøre tungtransporten mer bærekraftig. Fyllestasjoner må også være tilpasset tungtransport.  
218

219 Vi vil bygge bedre infrastruktur for lading og påfyll av fornybart drivstoff i hele landet. Slik  
220 kan fornybart drivstoff bli et reelt alternativ alle steder i Norge.

221 Vi vil etablere flere pilotprosjekter for selvkjørende kjøretøy, fordi de bidrar til trafikkikkerhet og mindre forurensing.  
222

223 Vi vil sette krav om at alle offentlige innkjøp tar i bruk nullutslippstransport der det er  
224 mulig. Det offentlige har en særlig viktig oppgave med å stille krav om null- og lavutslippsløsninger ved offentlige innkjøp.  
225

226 **Vi vil satse på jernbanen og bygge mer bane i hele landet. Vår viktigste oppgave er å bedre gods- og passasjertilbudet i hele landet.**  
227

228 Vi vil jobbe for høyhastighetsbaner som knytter sammen våre store byer, og knytter Norge  
229 sammen med kontinentet. Vi må redusere reisetiden mellom de store byene og mellom  
230 Norge og andre europeiske land. Gjør vi det flytter vi også mest mulig flytrafikk til bane.  
231 Vi vil øke antall soveplasser på norske nattog og legge til rette for nattog fra Oslo til euro-  
232 peiske storbyer som Berlin. Nattog er et viktig tilbud for å redusere jobbreiser med fly.

233 Vi har vært pådrivere for og satt i gang utredning av jernbane i Nord-Norge. Vi vil fortsette  
234 dette arbeidet for fremtidens nødvendige klimavennlige transportløft mellom nord og sør.

235 Vi vil fortsette å sette driften av jernbanestrekninger ut på anbud, slik at vi frigjør mer  
236 penger til å investere i selve jernbanenettet. Vi vil også utrede muligheten for å etablere  
237 Nye Baner, etter modell fra Nye Veier. Ved å åpne for å la private drive jernbane gjennom  
238 anbud vil staten de neste årene spare mange milliarder kroner og skape et bedre togtilbud.

### 239 **Vi vil satse på grønn skipsfart og sikre Norges verdensledende rolle på feltet.**

240 Vi vil bruke offentlig støtte og innkjøp for å øke innovasjonskraften i grønn skipsfart. Det  
241 bidrar til å skape nye grønne arbeidsplasser og utvikler ny teknologi samtidig som vi redu-  
242 serer klimagassutslipp hjemme og ute.

243 Vi vil legge til rette for utvikling og bruk av selvstyrte skip som kan gi lavere mannskaps-  
244 kostnader, tryggere seilingsruter og energieffektivisering. Dette vil være et konkurransefor-  
245 trinn for norsk skipsnæring.

246 Vi vil legge til rette for areal i havnene for fyllestasjoner der alle skip og tungtransport kan  
247 fylle det drivstoffet de trenger. I fremtiden vil flere skip bli drevet både på hydrogen, ammo-  
248 niakk og batteri.

249 Vi vil utvide nullutslippskravet for cruisetrafikk i verdensarvfjordene til å gjelde flere norske  
250 fjorder og legge til rette for landstrømanlegg og fyllestasjoner i alle aktuelle havner.

251 Vi vil ha mer gods over fra vei til sjø og bane. Det er bra for miljøet og reduserer klimagass-  
252 utslipp. Derfor vil vi bygge flere omlastningsterminaler fra land til sjø og bygge ut infra-  
253 struktur som gjør det enklere å få frakt over fra tog og lastebil til båt.

254 Vi vil få slutt på dumping av kloakk i sjøen og vil derfor bygge ut landfasiliteter i det mest  
255 trafikkerte området mellom Lindesnes og svenskegrensen. På sikt ønsker vi å innføre et  
256 forbud mot å dumpe kloakk direkte i sjøen i dette området.

### 257 **Vi vil ha utslippsfrie fly og mer transport fra luft over på jernbane. Vi vil se den første** 258 **kommersielle nullutslippsruten i Norge innen 2025. Norge skal være først og best på** 259 **nullutslippsfly.**

260 Vi vil opprettholde flytilbudet og sikre ikke-kommersielle ruter gjennom offentlige rutekjøp  
261 der det ikke finnes gode alternativ til fly. Samtidig vil vi gjøre disse reisene mest mulig mil-  
262 jøvennlige ved å legge til rette for å drifte kortbanenettet med elfly innen få år.

- 263 Vi vil endre flypassasjeravgiften til en flyseteavgift, som gir flyselskapene et insentiv til å  
264 bruke kapasiteten på flyene bedre enn i dag.
- 265 Dagens taxfree-ordning gjør at vi subsidierer forurensende flyreiser med skattefritak på  
266 alkohol og tobakk. Vi vil avvikle ordningen og bruke de økte avgiftsinntektene til å opprett-  
267 holde et godt tilbud på alle landets flyplasser.
- 268 Vi vil ikke øke flybruken ved å bygge ut flere rullebaner på Gardermoen og Flesland.

## 269 **Hvordan skaper vi fremtidens grønne arbeidsplasser?**

270 **For oss handler næringspolitikk om å gi folk muligheter til å utvikle nye ideer og skape sin**  
271 **egen arbeidsplass. Det gir folk frihet til å bo der de vil. Det skal lønne seg å satse på grønn**  
272 **innovasjon og verdiskaping. Småbedriftene skaper to tredjedeler av alle nye arbeidsplass-**  
273 **ser i landet vårt. De er en viktig kilde til mangfold og gir økonomien flere bein å stå på. Vi**  
274 **vil gi flere friheten til å starte for seg selv.**

## 275 **Grønn og rettferdig skatte- og boligpolitikk**

276 **Vi vil ha en grønnere og smartere skattepolitikk som belønner grønne valg og fordeler på**  
277 **en mer rettferdig måte.**

278 Vi vil øke avgiftene på klimagassutslipp og forurensning på den ene siden og redusere  
279 skatten for personer og bedrifter på den andre siden. Vi vil ikke øke det totale skatte- og  
280 avgiftsnivået. For at alle skal kunne leve liv i frihet, må vi ha et samfunn der skattebyrden  
281 oppleves som rettferdig. Derfor er vi opptatt av at skattesystemet er både omfordelende og  
282 bidrar til grønne og verdiskapende valg.

283 Vi vil blant annet innføre et klimaskattefradrag i inntektsskatten som både kompenserer for  
284 økte miljøavgifter og gjør det mer lønnsomt å arbeide. Slik vil klimaavgifter betalt av forbru-  
285 kerne betales tilbake i form av et fradrag på skatten som er høyest for de med lav inntekt.

286 Alle skal ha like muligheter. Ofte går både rikdom og fattigdom i arv. Derfor mener vi at  
287 det er rettferdig at det gjeninnføres en arveavgift, men med et bunnfradrag på ti millioner  
288 kroner slik at det er de høyeste arvesummene som skattlegges.

289 Vi vil også innføre et nytt trinn i inntektsskatten for dem med høyest inntekt. Slik bidrar de  
290 som kan, litt mer til fellesskapet.

291 Vi vil jobbe for en videre nedtrapping av formuesskatten, for å oppmuntre til norsk eierskap  
292 og beholde verdier i bedrifter.

### 293 ***Dissens fra komiteemedlemmene Bruvik, Hansmark og Rygg***

294 *Avsnittet om formuesskatt (linjene 291–292) endres til: Vi vil beholde en moderat formuesskatt*  
295 *for at de med store formuer fortsatt skal bidra til fellesskapet. Vi vil sørge for at det blir mer*  
296 *lønnsomt å investere i produktiv virksomhet enn i eiendom, gjennom likere verdsettelse av for-*  
297 *muesobjekter. Bunnfradraget må økes for å skjerme vanlige folk og oppstartbedrifter.*

298 **Vi vil dempe prisveksten i boligmarkedet og gjøre det enklere å kjøpe sitt første hjem.**

299 Rentefradraget gir boligeiere og låntakere generelt en skattefordel. Vi mener denne fordelen  
300 heller bør komme gjennom skatteletter på inntektsskatten og vil derfor gradvis trappe ned  
301 rentefradraget for privatpersoner. Dette vil bidra til å bremse veksten i boligmarkedet.  
302 For å gjøre det enklere for ungdom uten rike foreldre å komme inn i boligmarkedet vil vi gi  
303 Husbanken tilstrekkelige lånerammer for etableringslån til alle som trenger det.

304 Trygge og gode boliger er viktige for at studentene skal kunne fullføre studiene sine. For  
305 å få fart i bygging av studentboliger vil vi heve kostnadstaket for statlig tilskudd og Hus-  
306 bankfinansiering ytterligere. Vi har satt oss som mål at 3000 nye studentboliger skal  
307 bygges hvert år. Vi vil sikre at borteboende videregåendelever har et botilbud de har råd til.  
308 Derfor vil vi ha like finansieringsordninger for elevboliger som for studentboliger.

### 309 **Kapital for at gode ideer skal kunne vokse seg store**

310 **I dag er det lett å starte egen bedrift, men vanskelig å vokse seg stor. Vi vil arbeide for at**  
311 **småbedrifter med gode idéer skal kunne vokse seg store.**

312 Vi vil utvide opsjonsordningen slik at flere bedrifter blir dekket av den. Aksjeforkjøpsret-  
313 ter, såkalte opsjoner, er viktig for rekruttering til oppstartbedrifter i vekst. Mange små-  
314 bedrifter i vekstfasen har ikke tilstrekkelig kapital til å lønne flere ansatte. Dette gjør det  
315 vanskelig å vokse.

316 Vi vil at offentlig kapital skal gå inn i private fond, som igjen kan investere i norske opp-  
317 startbedrifter. Slik bygger vi opp det norske kapitalmarkedet og reduserer risikoen for  
318 offentlige feilinvesteringer.

319 Vi vil at mer offentlig kapital skal sluses inn i småbedrifter. Vi har mange ordninger for å  
320 støtte småbedrifter, men de er oppstykket og lite kjent. Vi vil gjøre disse ordningene enklere  
321 og mer synlig. Vi vil også utvide ordningen som gir skatterabatt for investorer som investe-  
322 rer i nystartede bedrifter.

323 Vi vil gi flere småbedrifter tilgang på store offentlige kontrakter. Offentlige virksomheters  
324 rammeavtaler skal ikke hindre småbedrifter fra å konkurrere.

325 Vi vil endre dagens regelverk slik at det går an å dele opp offentlige anskaffelser og heve  
326 kompetansen hos innkjøper slik at pris ikke blir like avgjørende. Det gjør at småbedriftene  
327 får bedre tilgang til offentlige kontrakter. Vi vil også at staten skal sette seg et mål for  
328 antall kontrakter som skal gis til småbedrifter.

329 Det er en svak utvikling av folkefinansiering i Norge i forhold til i andre land. Vi vil implemen-  
330 tere EU-regelverket for folkefinansiering raskt, slik at det juridiske rammeverket på folkefi-  
331 nansiering reduserer risikoen og etablerer folkefinansiering som en større del av vår spare- og  
332 investeringskultur.

### 333 **Enda grønnere norsk industri**

334 **Vi vil redusere industriens karbonavtrykk og satse på teknologi som øker produktivitet**  
335 **og bærekraft. Norsk industri er allerede godt i gang med omstilling, men vi vil gjøre den**  
336 **enda grønnere.**

337 Vi vil spille på lag med industrien for å øke industriell bruk av nullutslippsteknologi som  
338 hydrogen, biogass og karbonfangst, -bruk og -lagring.

339 Vi vil forsterke regjeringens hydrogenstrategi ved å øke støtten til teknologiutvikling og  
340 kommersialisering av utslippsfri hydrogen. Hydrogen er en viktig energibærer for å oppnå  
341 utslippskuttene vi har satt oss som mål i industrisektoren.

342 Hvis Norge lykkes i å lagre klimagasser vil det være et enormt teknologisk gjennombrudd  
343 og et av Norges viktigste bidrag til å kutte utslipp både hjemme og internasjonalt. Teknolo-  
344 gien for karbonfangst, -bruk og -lagring vil også gi norsk industri et internasjonalt fortrinn.  
345 Derfor satser vi på to anlegg for karbonfangst, -bruk og -lagring innen 2025 og støtter  
346 etableringen av flere nye anlegg framover.

347 Vi vil videreføre Prosess 21 som en plattform der industrien, forskningsmiljøene og myn-  
348 dighetene samarbeider om å nå industriens ambisjon om å være klimanøytral eller klima-  
349 negativ i 2050.

350 Vi vil etablere flere produksjonsanlegg for biokull, slik at Norge kan lede denne utviklingen.  
351 Biokull er et restprodukt som kan blandes i jord og dermed lagre karbon. Dette er en naturlig  
352 form for karbonfangst, -bruk og -lagring.

353 Skogen binder klimagasser og bærekraftig forvaltning av skog ivaretar nøkkelbiotoper og bio-  
354 logisk mangfold. Vi vil forbedre transport av tømmer og ferdigvare ved å oppgradere broer og  
355 styrke kapasiteten på vei og jernbane. Vi vil også styrke utviklingen av norsk tre- og bioindustri.

## 356 **En enklere hverdag for norske bedrifter**

357 **Privat næringsliv skal kunne konsentrere seg om å skape arbeidsplasser og verdier. Derfor**  
358 **vil vi gjøre deres hverdag så enkel som mulig i møte med det offentlige.**

359 Vi vil fortsette satsingen på digitalisering for å gjøre det enklere for bedrifter å rapportere  
360 inn til offentlige myndigheter.

361 Vi vil redusere antall skattefradrag selvstendig næringsdrivende må forholde seg til ved å  
362 erstatte de med ett minstefradrag. Det forenkler skatteseddelen og gjør hverdagen enklere.

363 Vi vil gjøre skatteinnbetalinger enklere for enkeltpersonsforetak ved å endre ordningen fra  
364 forskuddsbetaling til etterskuddsbetaling.

365 Vi vil begrense offentlige etaters adgang til å be om opplysninger som det offentlige allerede  
366 har mottatt. I dag kan ulike offentlige etater be deg om samme informasjon flere ganger.

367 Vi vil jobbe for en enhetlig tolking av personvernreglementet i EU (GDPR) i Norge og Norden.  
368 GDPR er viktig for norsk personvern, men ulike tolkninger av regelverket gjør det vanske-  
369 liggere for bedrifter å utvikle produkter og tjenester.

370 Vi vil innføre en delingsplikt for datasett for alle offentlige virksomheter, så lenge det er i  
371 samsvar med sikkerhet og personvernlovgiving. Det vil gjøre det enklere for norske bedrifter  
372 å få tilgang til viktige datasett.

373 Vi vil sette ned en kommisjon som kan komme med forslag til harmonisering og forenkling av  
374 norske næringsrelaterte lover og forskrifter. Slik vil vi gjøre det enklere å navigere regelverket.

375 Vi vil tillate søndagsåpne butikker og salg av sterkøl og vin i butikk. I dag er det en rekke  
376 begrensninger på butikkens åpningstid som gjør at du ikke kan handle hva du vil, når du vil.

377 ***Dissens fra komiteemedlemmene Grimstad, Hamar, Helseth, Kornmo og Moe***

378 *I linje 375 om vin og sterkøl i butikk strykes ordene «og vin».*

## 379 **Flere norske produkter og tjenester ut i verden**

380 **Vi vil hjelpe norske produkter og tjenester ut i verden for å sikre norske arbeidsplasser.**

381 Vi mener at vi alle tjener på en verden der vi kan handle så fritt som mulig. Vi vil derfor redu-  
382 sere handelstariffer og barrierer som gjør det dyrere og vanskeligere å handle med hverandre.

383 ***Dissens fra komiteemedlemmene Bruvik, Hansmark, Horn og Rygg***

384 *Tillegg etter linje 382: Venstre mener det er mulig å finne balansen mellom norsk matsikker-*  
385 *het og bidrag i det globale markedet. Vi vil derfor redusere dagens tollvern for landbruket og*  
386 *se på mulighetene til å kunne fjerne den på sikt.*

387 En stadig økende del av norske eksportinntekter kommer fra eksport av tjenester. Vi vil  
388 derfor at Norge skal ta initiativ til å gjenopplive forhandlingene om en ny internasjonal han-  
389 delsavtale for handel med tjenester.

390 Mange av de norske handelsavtalene er gamle og bør bli oppdatert. Vi vil oppdatere dem  
391 slik at de inkluderer handel med tjenester og tar hensyn til et bærekraftig miljø. Vi vil at  
392 norske investeringsavtaler skal opprettholde og gjerne heve standardene for helse, miljø og  
393 arbeidstakerrettigheter.

## 394 **Mer helårsturisme på lag med miljøet**

395 **Reiselivet er viktig for å opprettholde bosetting og lokal verdiskaping i hele landet. Vi er**  
396 **opptatt av at næringen skal utvikle seg på en måte som er på lag med miljøet.**

397 Vi vil etablere en egen satsing på helårsturisme gjennom Innovasjon Norge. Norge er et fan-  
398 tastisk reisemål, men korte turistsesonger er en belastning for naturen vår. I tillegg trenger  
399 vi flere helårsarbeidsplasser i næringen.

400 Vi vil gi de kommunene det gjelder, muligheten til å etablere et besøksbidrag som kan brukes  
401 lokalt for at områdene turistene besøker, kan håndtere menneskemengdene i høysesongen.

## 402 **Grønn og nyskapende matproduksjon**

403 **Vi vil satse på et moderne landbruk som er verdensledende innen klima, miljø og dyrevelferd. Vårt mål er at klimagassutslippene fra jordbruket skal halveres innen 2030.**  
404

405 Vi vil vri en større del av landbrukssubsidiene over på grønn matproduksjon. For å nå nasjonale mål på matsikkerhet, helse og klima må vi produsere mer korn, poteter, frukt og grønnsaker, og mindre kjøtt. Vi vil støtte tiltak for å redusere kjøttforbruket og omorganisere opplysningskontorene, slik at det blir mindre offentlig finansiert reklame for kjøtt.  
406  
407  
408

409 Vi vil sikre forutsigbare rammevilkår ved å beholde bærebjelkene i landbrukspolitikken, men bruke en større del av tilbakeføringene for å stimulere til økt planteproduksjon. Vi vil prioritere norsk kjøtt- og melkeproduksjon i fjord- og fjellstrøk og andre steder der produksjon av matplanter ikke er mulig.  
410  
411  
412

### 413 **Dissens fra komiteemedlemmene Bruvik, Hansmark, Horn og Rygg**

414 *Linjene 409-412 endres til: For å sikre forutsigbarhet over tid, er det viktig at landbruksstøtten holdes på et økonomisk bærekraftig nivå. Med mer planteproduksjon og mindre husdyr, vil behovet for subsidier gå ned. Vi går inn i tøffere økonomiske tider, Venstre vil derfor redusere den samlede landbruksstøtten. En mer bærekraftig landbruksstøtte er bra for bonden, dyrene, naturen og klimaet.*  
415  
416  
417  
418

419 Vi vil stimulere et regenerativt landbruk med beitedrift som bygger opp matjord og som binder karbon i jorda. Det er bra for bonden, jorda og klimaet.  
420

421 Norge har stort potensial for dyrking av plante- og belgfrukter og insekter til menneskemat og nytt fôr som alternativ til soya. Vi vil støtte dyrevennlig forskning og utvikling av kjøttproduksjon i laboratorier.  
422  
423

424 Vi vil øke andelen av økologisk landbruk fordi det er viktig både for naturmangfold og forbrukerens valgfrihet. Vi vil legge forholdene til rette for økt lokal videreføring av bondens råvarer på en slik måte at mer av verdiskapingen tilfaller bøndene og produsentene.  
425  
426

427 Vi støtter mer produksjon i urbant landbruk, i kolonihager og parsellhager. Vi er positive til bruken av genmodifisering for å dyrke matvarer som kan gi oss et mer effektivt landbruk og mindre behov for sprøytemidler, men vil ha en føre-var-tilnærming og vil unngå at biologisk materiale kommer på avveie. Vi vil fjerne forbudet mot dyrking av industrihamp, som et godt alternativ til mer miljøskadelige produkter.  
428  
429  
430  
431

432 Vi vil ha et landbruk som spiller på lag med naturen. Jordvern handler om å ta vare på dyrket og dyrkbar jord. Vi vil ikke omdisponere dyrket og dyrkbare arealer til bolig, næring og fritidsboliger. Det kan gjøres unntak for å løse viktig utfordringer for fellesskapet.  
433  
434

435 Vi vil gjennomgå regelverk for odel og konsesjon, samt støtteordninger og prosjekter, for å få større omsetning av landbrukseiendommer. Målet er at gårdsbruk i større grad skal brukes til aktiv drift og helårsbosetning, heller enn som fritidseiendom.  
436  
437



- 438 **Vi mener at dyrehold i størst mulig grad skal ta hensyn til dyrenes naturlige adferd og**  
439 **behov. Dyr har egenverdi, og skal behandles med respekt.**
- 440 Vi vil forby avl av dyr som fører til unaturlige og skadelige egenskaper hos dyr.
- 441 Vi vil klargjøre dyrs egenverdi i straffeloven og bestemmelsen om nødrett, slik at vold mot dyr  
442 blir betraktet mer alvorlig enn skade på eiendom. Dyrs egenverdi må klarere fram i norsk lov.
- 443 Vi vil derfor utrede dyrevelferdsmerking av produkter. En slik ordning skal gjør det lettere å  
444 finne ut om de dyrebaserte produktene vi kjøper er produsert i henhold til god dyrevelferd.
- 445 Vi vil styrke tilsynsarbeidet med dyreforsøk, gjennom blant annet å etablere en egen til-  
446 synsmyndighet for dyrevelferd i tillegg til å begrense bruken av dyreforsøk som forårsaker  
447 smerte, stress og angst for dyrene.
- 448 Vi vil styrke dyrevelferden i landbruket. Derfor vil vi innføre strengere krav til dyrehold og  
449 øke tilsynet for å følge opp krav til størrelser på binger og krav til uteareal. Vi vil fase ut  
450 bruken av hurtigvoksende raser i kyllingproduksjon, og belønne bønder som investerer i  
451 bedre dyrevelferd. Samtidig vil vi støtte merkeordninger som gjør det lettere for forbrukeren  
452 å velge dyrevennlige produkter. Vi vil forby produksjon av egg fra burhøner, fordi dette er  
453 dyrehold som ikke samsvarer med god dyrevelferd.
- 454 Vi mener at ville dyr ikke hører hjemme i bur. Derfor innførte vi forbud mot pelsdyrhold i forrige  
455 stortingsperiode. Nå vil vi fullføre arbeidet ved å innføre importforbud mot pelsdyrprodukter.
- 456 Reindrift er en viktig kulturbærer som gir grunnlag for gode matopplevelser og naturmang-  
457 fold. Antall reinsdyr må være bærekraftig i forhold til beitegrunnlag. Vi vil at reindrift og  
458 samisk kultur skal vektlegges sterkt i alle utbyggingssaker som truer beiteareal.
- 459 **Bærekraftig fiskeri- og sjømatnæring er viktig for verdiskapingen langs kysten.**
- 460 Fiskeri-, hav- og sjømatnæring er den største og mest verdiskapende matproduksjonen i Norge.  
461 Disse næringene har stort potensial for vekst, men må alltid ta hensyn til naturens tåleevne.
- 462 Trafikklyssystemet som er etablert som grunnlag for å styre utviklingen i havbruksnæringen  
463 må utvikles og styrkes med ny kunnskap.
- 464 Vi vil sette strengere krav for å bedre dyrevelferden i oppdrettsnæringen, kombinert med  
465 økt satsning på forskning og teknologiutvikling. Oppdrettsnæringen er viktig for Norge, men  
466 fører også med seg utfordringer som vi vil jobbe sammen med næringen for å håndtere.
- 467 Vi vil derfor se på muligheter for å tilpasse regler for oppdrett for å sikre bærekraftige løs-  
468 ninger for å ivareta villaksbestanden
- 469 Vi vil sikre kommunene en rimelig kompensasjon for areal brukt av oppdrettsnæringen.

470 Vi vil holde fast på grunnprinsippene i deltakerloven, fiskesalgslagsloven og havressurslo-  
471 ven. Dagens fiskerimarked er et nøye tilpasset system som ivaretar interessene langs en  
472 lang kyst.

473 Vi vil jobbe for å sikre jevn tilgang til fiskeråstoff til lokal produksjon langs kysten. Fiske-  
474 rinæringen er viktig for sysselsetting og bosetting langs kysten. Vi mener fiskeressursene  
475 i større grad bør forvaltes og videreforedles lokalt fordi det er best for klimaet, miljøet og  
476 jobbskapingen.

477 Vi vil jobbe for bedre handelsavtaler, med tollfri adgang for bearbeidet fisk. Dette vil gi økte  
478 eksportverdier og flere arbeidsplasser langs kysten. Fiskeri er en viktig fremtidsnæring, som  
479 må ha nasjonalt og lokalt eierskap.

480 Vi vil gjennom å gjeninnføre rekrutteringskvoter sikre at ungdom har en realistisk mulig-  
481 het til å komme inn i fiskerinæringa. Vi vil også etablere en økonomisk støtteordning for  
482 ungdom som er avhengig av store investeringer for å komme i gang.

483 Vi er opptatt av at kvoter settes basert på vitenskapelige råd for å holde bestanden  
484 bærekraftig.

485 Vi vil satse mer på forskning rundt marine bestander, fangstmetoder, bearbeiding og mar-  
486 kedsføring av norsk sjømat for å øke kvaliteten på norske produkter. Vi vil satse på kvalitet  
487 fremfor kvantitet i næringen og jobbe for å få mer ut av hver kilo fisk.

488 For å sikre bærekraft og ryddige arbeidsforhold vil vi styrke kontrollen med uregulert fiske  
489 og fiskerikriminalitet. Vi vil også ha bedre kontroll på turistfisket og styrke den seriøse  
490 delen av turistfiskerier næringen.

491 Vi mener det må legges til rette for at hele fisken skal brukes og at også avskjær har en  
492 verdi. Vi vil stimulere til løsninger tilpasset det enkelte fartøy og fiskeri.

493 Vi vil legge til rette for produksjon av proteinbasert laksefor basert på lokale råvarer for å  
494 utnytte ressursene våre på en mer effektiv måte.

## 495 **Hvordan ruster vi oss for fremtiden?**

496 **Løsningen på alle de utfordringene vi står overfor, er kunnskap. Kunnskap gir folk større**  
497 **frihet til å gjøre egne valg. Kunnskap utjevner sosiale forskjeller slik at alle får likere mulig-**  
498 **heter. Kunnskap skaper arbeidsplasser, nye produkter og tjenester, løser klimautfordringer**  
499 **og pandemier. Den beste måten å bekjempe utenforskap på er kunnskap, fordi kunnskap gir**  
500 **enkeltmennesker flere verktøy til å bestemme over egen framtid. I årene som kommer vil kon-**  
501 **kurransen om arbeidsplasser bli hardere. Vi vil gi våre barn og barnebarn de beste forutset-**  
502 **ningene for å lykkes. Vi mener det fordrer mer frihet og kvalitet i alle stadier av utdanning og**  
503 **forskning. Mer frihet og mindre politisk styring av forskning, mer frihet for elev og lærer.**

## 504 **Mer frihet og kvalitet i opplæring**

505 Barn skal ha frihet til å leke, lære og utvikle seg. Deres framtid skal ikke defineres av forel-  
506 drens bakgrunn, men av egen vilje og kunnskap. Enten det er i hjemmet, på skolen eller på  
507 lekeklassen skal barna våre behandles med respekt.

508 Vi vil at deres premisser blir respektert, at de inkluderes og tas på alvor. Barn og unge er  
509 individer med rettigheter og ansvar. Frihet til å ta egne beslutninger betyr også at foreldre  
510 kan søke om utsatt skolestart for sitt barn, gjennom ordningen med fleksibel skolestart.

511 **Vi vil at barnehagen skal være en trygg arena for lek og læring. Den skal være tilgjengelig**  
512 **for alle, og barna skal erfare hva det betyr å respektere seg selv og andre.**

513 Vi vil sikre et mangfold i barnehagetilbudet. Det viktigste for oss er at barna får et godt  
514 barnehagetilbud, ikke om det drives av private eller offentlige. Vi vil jobbe for reell likebe-  
515 handling av alle barnehager.

516 Vi vil endre dagens finansiering av barnehager slik at de kan tilby mer fleksible åpnings-  
517 tider. Dette er et viktig tilbud som gjør hverdagen litt enklere for yrkesgrupper som jobber  
518 kvelds- og nattskift.

519 Vi har fått gjennomslag for gratis kjernetid i barnehagen for familier med dårlig råd. Nå vil  
520 vi utvide denne til også å omfatte gratis kjernetid på skolefritidstilbudene SFO/AKS.

521 Vi vil gjøre ordningen med gratis kjernetid i barnehagen mer kjent og enklere å benytte, slik  
522 at flere barn får muligheten til å gå i barnehage.

523 Vi vil øke andelen pedagoger i barnehagen og arbeide for å rekruttere mannlige barnehage-  
524 lærere. Barnehager trenger flere mannlige ansatte og flere pedagoger.

525 Barnehagelærere og assistenter trenger kontinuerlig kunnskapspåfyll. Vi vil gi både barne-  
526 hagelærere og assistenter tilbud om etter- og videreutdanning.

527 Vi vil at barn allerede i barnehagen skal lære om integritet, grensesetting og å sette ord på  
528 upassende oppførsel. Vi vil også at barna skal lære at det finnes et mangfold av seksuelle  
529 orienteringer, og at alle har en rett til å være seg selv.

- 530 **Vi vil gi flere friheten til å ta beslutninger over egen hverdag. Alle barn har rett på rele-**  
531 **vant og motiverende undervisning i skolen, og skoler er forskjellige.**
- 532 Vi vil oppdatere eksamensformer og vurderingsformer slik at det blir lagt mindre vekt på  
533 karaktersnittet på eksamen. Nye vurderingsformer må i større grad gjenspeile de arbeids-  
534 formene elevene kommer til å møte senere i utdanning og arbeidsliv.
- 535 Vi vil videreføre nasjonale prøver for å høste erfaringer og utvikle læreplanene og undervis-  
536 ningsformene videre må vi ha et kunnskapsgrunnlag å trekke konklusjoner fra.
- 537 Det er ikke alt i skolehverdagen som må bestemmes nasjonalt. Enten det gjelder skolemat,  
538 leksefri eller mobiltelefonbruk, løses dette best lokalt.
- 539 **Vi vil sikre kvalitetsundervisning for alle barn. Derfor må vi gjøre det lettere for lærere å**  
540 **ta videreutdanning. Vi vil se flere lærere med ulik fagbakgrunn og vi vil sikre at eleven har**  
541 **kvalifiserte lærere i all undervisning.**
- 542 Vi trenger kompetansepåfyll på alle skoletrinn, men det er viktigst i de obligatoriske felles-  
543 fagene på videregående. Vi vil derfor innføre et kompetansekrav for lærere i disse fagene.
- 544 Vi vil styrke veiledning for nyutdannede lærerne, for å gi de en god start i jobben.
- 545 Vi vil øke antall helsesykepleiere med minst 500 de neste fire årene, samtidig som vi vil øke  
546 antallet miljøterapeuter som kan bidra til bedre skolemiljø for elevene. For at lærerne skal  
547 kunne fokusere på sin hovedoppgave, trengs det skoleansatte som bidrar på andre felt.
- 548 Vi vil satse på mer kompetanse for lærere i spesialundervisning slik at innsatsen for å  
549 støtte eleven kommer tidlig og er tett på. For elever som trenger mer oppfølging er det  
550 viktig at lærere har de kvalifikasjonene som møter utfordringene eleven har.
- 551 Vi har mye kunnskap om elever med lærevansker, men for lite kunnskap om elever med høyt  
552 læringspotensial. Vi vil derfor kartlegge utfordringene disse opplever bedre enn i dag.
- 553 Vi vil også fortsette avbyråkratiseringen i skolen. Derfor vil vi gjennomføre en ansvarsre-  
554 form i skolen som gir læreren mer tid med elevene og mindre tid med skjemaveldet.
- 555 **Vi vil gi elevene et større utvalg av fag og gi dem friheten til å velge det som passer for**  
556 **dem. Kreativitet og frihet hører sammen. Når elevene får mer frihet må også skolene få**  
557 **muligheten til å skreddersy et godt lokalt undervisningstilbud.**
- 558 For at kreative, praktiske og estetiske fag skal få større plass i skolen, må elevene få mulighe-  
559 ten til å ta flere valgfag. Vi vil utvide valgfagtilbudet på ungdomsskolen og innføre valgfag-  
560 ordningen på mellomtrinnet. Valgfag gir elevene mer frihet i hverdagen, også i barneskolen.
- 561 Karakterer gir ikke alltid det hele bildet av hvor en elev står faglig, og vi vil derfor begrense  
562 bruken av karakterer som underveisvurdering. Vurdering for læring bør hovedsakelig gis på  
563 andre måter. Sluttkompetanse skal allikevel uttrykkes gjennom karakter.

564 Vi vil tilby et annet fremmedspråk utover engelsk som valgfag fra og med mellomtrinnet,  
565 fordi det er enklere å lære et fremmedspråk i ung alder.

566 Vi vil fjerne kravet om at femti prosent av tiden i grunnskolens religionsfag må brukes på  
567 kristendom. Staten skal ikke favorisere noen livssyn foran andre.

568 **Vi vil gi videregående elever større valgfrihet. Motivasjonen hos elevene er høyere i de**  
569 **fagene de selv har valgt.**

570 Elever er forskjellige og trenger mer valgfrihet i hverdagen. Vi ønsker færre timer til kjer-  
571 nefag for å gi mer tid til programfag, og vi vil innføre en modulbasert fagvalgordning på  
572 videregående skole.

573 Vi vil innføre en gjennomføringsrett i videregående skole. Slik at alle skal kunne fullføre den  
574 utdanningen de startet på. En modulbasert ordning vil gi friere valg på tvers av fagområ-  
575 der og tradisjonelle studieløp. Samtidig vil vi sikre at det finnes en allmenndannende kjerne  
576 som er felles for alle studielinjer.

577 Vi vil øke lærlingtilskuddet, fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger og øke rådgivnings-  
578 kompetansen til fylkeskommunene for opplæring og oppfølging av bedrifter som ønsker å  
579 ta imot lærlinger.

580 Vi mener at elevene selv skal bestemme hvilken skole de søker på. Derfor vil vi arbeide for  
581 fritt skolevalg i hele landet samtidig som vi bevarer en grad av lokal bestemmelsesrett.

582 Vi vil gjøre fraværsgrensen mer fleksibel og gi mer rom for skjønn til læreren og skoleledel-  
583 sen. Fraværsreglementet fungerer dårlig for de elevene som sliter mest.

584 Vi mener at det skal være rom for flere friskoler i Norge. Friskoler med ulike pedagogiske  
585 opplegg gir mer mangfold og valgfrihet for elevene. I tillegg gir det viktig inspirasjon til det  
586 offentlige skoleverket.

587 Vi vil legge til rette for at yrkesfagelever kan kombinere dette med landslinjer, for eksempel  
588 innen toppidrett.

589 Vi vil at prinsippet om tidlig innsats og forsterket opplæring også skal gjelde i videregående  
590 opplæring. Slik vil elever som ønsker å ta imot et slikt tilbud, gis bedre muligheter til mest-  
591 ring og fullføring. Elever med svak faglig bakgrunn fra grunnskolen har høy sannsynlighet  
592 for å falle fra i videregående.

593 **Vi vil forberede barn og unge for fremtidens arbeidsmarked. Vi vil at alle barn og unge**  
594 **skal bygge digital kompetanse på skolen.**

595 Vi vil ha en skole som er fremtidsrettet og rustet elevene for en digitalisert hverdag. Vi vil  
596 at alle elever skal ha lik tilgang til digitale plattformer, nettbrett og bærbare datamaskiner.  
597 Koronakrisen viste behovet for et digitalt løft i skolen.

598 Vi er opptatt av at digitale hjelpemidler skal bidra til læring. Vi vil derfor øke lærernes digi-  
599 tale kompetanse.

600 Noen elever har ekstra utfordrende forutsetninger for å lykkes. Vi vil gi disse elevene den  
601 kvalitetsoppfølgingen de har rett på.

602 Vi mangler koordinert oppfølging av barn i risikofamilier. Derfor vil vi etablere møteplasser  
603 for fagfolk fra barnevern, skole, barnehage og kommune der de kan jobbe med langsiktig  
604 oppfølging av utsatte barn.

## 605 **Mer frihet i høyere utdanning**

606 Vi står overfor store utfordringer. Da øker også behovet for kunnskap. Forskning og høyere  
607 utdanning skal sette oss i stand til å løse klimakrisen, ta vare på naturen og bidra til bære-  
608 kraftig omstilling. Kunnskap er en viktig forutsetning for å kunne leve et trygt og godt liv i  
609 et samfunn i stadig hurtigere endring.

610 Vi trenger mer fri forskning og utdanningsinstitusjoner med stor autonomi. Vi har tiltro til  
611 den enkelte forskeren og ønsker oss selvstendige forskningsmiljø. Kunnskapen vi trenger,  
612 skapes best gjennom å hegne om frihet, konkurranse og sterkt internasjonalt samarbeid.

613 **Vi vil at alle skal ha mulighet til å ta utdanning, og denne muligheten skal være livet ut.**

614 Vi vil øke studiestøtten til 1,5 av grunnbeløpet i folketrygden og sikre ordninger som gir  
615 studielån til påfyll av kunnskap og kompetanseheving. Slik vil vi gi studentene en tryggere  
616 økonomisk hverdag.

617 For at flere skal ha mulighet til å ta utdanning, ønsker vi å åpne for at studenter som har  
618 opparbeidet seg retten til det, kan motta dagpenger. For studenter som også mottar støtte  
619 fra Lånekassen vil vi at dagpenger regnes som del av inntektsgrunnlaget.

620 Vi vil legge til rette for at flere kan ta videreutdanning og få kunnskapspåfyll gjennom et  
621 langt arbeidsliv. Vi vil derfor gi småbedrifter skattefradrag for å finansiere videreutdanning  
622 for bedriftens ansatte.

623 Fagskolene må styrkes for å sikre kompetansen vi trenger i arbeidslivet. Vi vil sikre flere  
624 studieplasser og mer stabil og enhetlig finansiering, slik at det blir mindre forskjeller i stør-  
625 relsen på skolepenger mellom de ulike skolene.

626 Vi har vedtatt en kompetansereform for etter- og videreutdanning. Vi vil endre finansier-  
627 ingssystemet for høyere utdanning slik at det blir lettere for universitetene og høyskolene å  
628 tilby kortere videreutdanningsopplegg.

629 Vi vil øke støtten til bedrifter som tar inn lærlinger i videre- og etterutdanning. For å kunne  
630 tilby gode muligheter for etter- og videreutdanning må vi sikre et samarbeid med privat  
631 næringsliv.

632 **Studenter er mennesker i alle livsfaser. Vi vil gi dem større frihet i hverdagen.**

633 Vi vil gi universitetene og høyskolene har større frihet til å vektlegge ulike karakterer og  
634 opptaksformer. Søknadsprosessen til høyere utdanning er for standardisert og legger for  
635 stor vekt på karaktersnitt.

636 Vi vil senke maksimumsgrensen for tilleggspoeng og fjerne tilleggspoeng for alder og kjønn.  
637 Det vil vi gjøre for å øke muligheten for tidlig studiestart for motiverte ungdommer.

638 Vi ønsker gode undervisere ved universitetene og høyskolene. Vi vil gi de flere insentiver til å  
639 vektlegge undervisning og pedagogisk kompetanse ved ansettelse av forskere og forelesere.

640 **Vi vil gjøre høyere utdanning enda mer internasjonalt rettet. Vi vil ha flere norske studen-**  
641 **ter til utlandet og flere utenlandske studenter til Norge.**

642 Alle studenter i Norge, også utenlandske, skal få gratis utdanning. Alle norske studenter skal  
643 få mulighet til å dra minst ett semester på utveksling i utlandet. Vi vil øke finansieringen av  
644 internasjonal nettverksbygging og utenlandsopphold for unge forskere.

645 Vi vil tiltrekke oss flere forskere til Norge. Akademisk frihet gjør det attraktivt å forske i  
646 Norge, og er med på å styrke vår konkurransekraft. Vi vil åpne for mer arbeidsinnvandring  
647 fra land utenfor det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). I tillegg vil vi innføre  
648 en ordning med forskervisum for å gi flere akademikere muligheten til å arbeide i Norge.

649 I dag er det en rekke regler som innskrenker rettighetene til utenlandske studenter i Norge.  
650 Vi vil gjennomgå regelverket for å gjøre det enklere for utenlandske studenter som tar en  
651 hel grad i Norge, å dra på kortere utvekslingsopphold. Vi vil også gjøre det enklere å fullføre  
652 påbegynt utdanning fra utlandet.

653 Vi vil gjøre det enklere for utenlandske borgere med utdanning fra et norsk universitet eller  
654 høyskole å jobbe i Norge etter fullført grad. I dag er det altfor mange hinder som gjør at  
655 dette blir vanskelig, og at studentene forlater Norge.

656 Studenter er viktige i kampen for demokrati og menneskerettigheter. Derfor vil vi gjøre  
657 Students at Risk til en permanent ordning. Den sikrer at studenter som møter hindringer på  
658 grunn av sitt politiske engasjement, kan fullføre utdanningen sin i Norge.

659 Nøkkelen til kunnskap er frihet. Derfor vil vi gi universitetene og høyskolene enda større  
660 frihet i hverdagen.

661 Institusjonenes autonomi er grunnleggende for å ivareta forskningens uavhengighet. Den  
662 frie forskningen er viktig for ny kunnskap og rekruttering. Dette sikres best med solide  
663 grunnbevilgninger til universiteter og høyskoler. Vi vil at mest mulig forskning skal finansi-  
664 eres gjennom frie bevilgninger og åpne forskningsprogrammer.

665 I dag mottar universitetene støtte blant annet som følge av publiserte vitenskapelige  
666 artikler. Vi vil utrede muligheten for å legge mer vekt på undervisningskvalitet.

667 Vi vil trappe opp statlig støtte til forskning opp mot tre prosent av statsbudsjettet. At det  
668 er et prosentmål av statsbudsjettet gjør at vi kan øke bevilgningene i økonomiske ned-  
669 gangstider, til forskjell fra i dag der vi bare kan bruke mer når økonomien ellers er i vekst.  
670 Økte statlige bidrag til forskning må samsvare med økt støtte til forskning fra privat sektor.

671 Vi støtter opprettelsen av flere private stiftelser og fond for forskning, slik at spesielt unge  
672 forskere får flere finansieringskilder.

### 673 **Vi vil satse på forskning og innovasjon.**

674 Vi vil at Norge skal være en fullverdig deltaker i alle EUs rammeprogram for forskning og  
675 innovasjon. Aktiv deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid er avgjørende for å løse  
676 felles utfordringer.

677 Klimakrisen er vår største globale utfordring, og vi vil at neste langtidsplan skal koble  
678 Norges klimautslippsmål med norsk forskning og innovasjon.

679 Regjeringens «Klimakur» viser en rekke mulige løsninger for å få ned norske utslipp. Vi vil  
680 at Forskningsrådet skal følge opp «Klimakur» og peke på områder der norsk forskning kan  
681 bidra til å redusere utslipp av klimagasser.

682 Kunnskap må gjøres så tilgjengelig som mulig for alle. Vi vil gi mer åpen tilgang til  
683 forskningsresultater. Slik kan både folk og bedrifter få tilgang på offentlig finansierte  
684 forskningsresultater.

685 Det norske forskningsmiljøet i Antarktis er viktig og Norge har drevet forskningsstasjonen  
686 «Troll» de siste 15 årene. Vi vil nå bygge en ny forskningsstasjon som kan erstatte «Troll».

### 687 **Vi satser på kvalitet og mangfold i universitet- og høyskolesektoren vår.**

688 Vi har vedtatt en stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning og vil følge opp den. For  
689 oss er det spesielt viktig at alle studenter skal møte kompetente forskere og forelesere.  
690 Kvaliteten i universitets- og høyskolesektoren har gått opp de siste tiårene. Reformen har  
691 både hevet kvaliteten og økt antall publikasjoner, men også innskrenket institusjonenes  
692 frihet til å styre og regulere egen virksomhet. Dette er en balanse vi mener alltid må gå i  
693 frihetens favør.

694 Institusjonene må gis mer rom og tillit til selv å finne de beste løsningene for å forbedre  
695 studie- og forskningskvaliteten.

### 696 **Forskning er ikke bare til for forskningens skyld. Forskning er en forutsetning for innovasjon og for at vi skal kunne skape nye arbeidsplasser.**

698 Vi vil sikre mer plass til innovasjon i statlige virksomheter ved å inkludere innovasjon som  
699 krav i anskaffelsesprosesser.

700 I Norge er instituttsektoren en viktig premissleverandør for kunnskapsproduksjon og inno-  
701 vasjon. Vi har utvidet grunnstøtten til disse instituttene og vil fortsette å være pådriver for  
702 en sterk instituttsektor.



703 **Folkehøyskoler gir alle nordmenn muligheten til å lære noe nytt om seg selv og samfunnet**  
704 **vi lever i.**

705 Vi mener folkehøyskoler er et godt alternativ også for ungdom under 18 år, og vil derfor  
706 utvide mulighetene for denne aldersgruppen. I dag er det et begrenset tilbud av folkehøy-  
707 skoler for 16-åringene.

708

Folkehøyskoler er en god måte å samle unge mennesker med forskjellig bakgrunn på. De er  
709 en viktig arena for inkludering, og vi vil derfor gjøre tilbudet enda bedre for mennesker med  
710 funksjonsvariasjoner.

## 711 **Hvordan sikrer vi alle muligheten til å leve trygge liv?**

712 **Trygghet er en forutsetning for å leve frie og selvvalgte liv. Tryggheten i et nært helsetil-**  
713 **bud og en rettferdig rettsstat er grunnleggende for alle innbyggere. Det finnes også grup-**  
714 **per som er spesielt utsatte i møte med storsamfunnet. Enten det gjelder asylsøkere eller**  
715 **barn i sårbare omgivelser fortjener de den samme tryggheten i hverdagen som alle andre.**  
716 **For oss handler trygghet om muligheten til å leve frie liv.**

## 717 **Alle skal få en trygg oppvekst**

718 **Vi vil at alle barn skal ha en trygg oppvekst, beskyttet mot vold og overgrep.**

719 Det viktigste vi kan gjøre for å forhindre vold og overgrep er forebygging og kunnskap. Vi vil  
720 satse på forebygging og tidlig innsats ved å styrke samarbeidet mellom hjem, politi, skole,  
721 barnehage, barnevern, helsestasjoner og frivillige organisasjoner. Alle må jobbe sammen for  
722 å oppnå gode resultater.

723 Kunnskapen om vold og overgrep er i dag altfor begrenset. Det hindrer oss i å avdekke og  
724 forhindre flere tilfeller. Derfor vil vi sikre at alle barn, unge og ansatte i skole og barnehage  
725 får informasjon om vold og overgrep.

726 **Vi vil at barn og unge som lever i sårbare livssituasjoner, skal bli møtt av et barnevern med**  
727 **tid, rettssikkerhet og riktig kompetanse.**

728 Vi trenger flere fosterforeldre. For å rekruttere flere fosterforeldre må vi bedre deres og  
729 barnas rettigheter. Vi vil likestille enslige og par som vil bli fosterforeldre. Vi vil også øke  
730 rekruttering blant minoriteter.

731 Vi vil alltid vektlegge barnets beste. Derfor vil vi begrense biologiske foreldres samværsrett  
732 med barn der det klart ikke er i barnets beste interesse.

733 Et godt ettervern er viktig for å forebygge framtidige problemer, og vi vil derfor øke støtten  
734 til ettervern i barnevernet.

735 **Dagens lovverk om seksuelle overgrep må oppdateres for å innføre et samtykkebegrep i**  
736 **voldtektslovgivningen.**

737 Vi vil sette ned et nytt utvalg som skal gå igjennom hjelpetilbudet for personer som er utsatt  
738 for voldtekt, og som også skal se nærmere på politietterforskningen av voldtektssaker.

739 Vi vil sikre barn og unges rett til en meningsfull og aktiv fritid etter at skoledagen er over.  
740 Derfor vil vi øke kvaliteten på skolefritidsordningene (SFO/AKS).

741 SFO/AKS skal stimulere til både lek og læring. Det er også viktig at tilbudet gir barna et  
742 godt kreativt, praktisk og estetisk tilbud, slik som kulturskole og idrettsaktiviteter.

743 Det er i dag en utfordring at kvaliteten på SFO/AKS varierer mye fra kommune til kommune.  
744 Vi vil utrede muligheter for å sikre jevn høy kvalitet på tilbudet.

745 **Vi vil at sosiale støtteordninger skal gi barn flere muligheter og bedre forutsetninger til å**  
746 **leve selvvalgte liv.**

747 Barnehagen er en viktig arena for fellesskap og utvikling. Kontantstøtten innebærer at  
748 fellesskapet bidrar med økonomisk støtte for at foreldre skal kunne holde barnet sitt borte  
749 fra barnehagen. Vi mener dette er feil prioritering av fellesskapets ressurser og vil avvikle  
750 kontantstøtten og erstatte den med en ventestøtte for barnehageplass.

751 Vi vil øke og skattlegge barnetrygden. Slik sikrer vi at familier med lav inntekt får mer enn  
752 de gjør i dag.

753 Vi vil sikre at barnetrygden holdes utenfor beregningsgrunnlaget av sosialhjelp og fjerne  
754 kommunenes anledning til å redusere utbetalingene til familier som mottar barnetrygd.

## 755 **Rettferdig og human rettsstat**

756 Det liberale demokratiet bygger på en sterk og uavhengig rettsstat. Rettsstaten skal sikre  
757 likhet for loven, ivareta rettsvernet for den enkelte og sette grenser for statens maktutø-  
758 velse. Grunnsteinen i rettsstaten er uavhengige, upartiske og effektive domstoler. Påtale-  
759 myndigheten spiller også en sentral rolle i å sikre en rettferdig og upartisk rettsstat. Vi vil  
760 derfor grunnlovsfeste påtalemyndighetens uavhengighet.

761 Politiet er samfunnets førstelinje i håndheving av rettsstaten og demokratiet. Vi vil støtte  
762 politiet i denne rollen og gi dem et klart forankret mandat.

763 Vi vil sikre innbyggerne en trygg hverdag ved å opprettholde bemanningsnormen med  
764 to politifolk per tusen innbyggere. Politirollen er en annen i dag enn for noen år siden, og  
765 utviklingen i saker som overgrep på nett, miljøkriminalitet og økonomisk kriminalitet har gitt  
766 politiet nye utfordringer. Politiet må dermed kunne rekruttere kompetanse som gjør etaten  
767 rustet til å møte slik kriminalitet.

768 Vi mener at generell bevæpning ikke skaper større trygghet i tjenestehverdagen, men at  
769 våpen skal være tilgjengelig i bilene, og skal kunne brukes i skarpe situasjoner.

770 Vi mangler i dag samisktalende politipersonell og vil derfor opprette en egen samiskspråklig  
771 politiutdanning.

772 **Et liberalt demokratis styrke kan måles i hvordan vi behandler dem som har gjort samfun-**  
773 **net skade. Et liberalt svar balanserer straff og behandling.**

774 Vi vil øke bevilgningene til lavterskel rettshjelp og utvide rettshjelpsordningen til flere  
775 områder samtidig som vi øker inntektsgrensen for fri rettshjelp. Alle skal ha likhet for loven.

776 Vi vil at straff og soning skal føre til at lovbrytere kan rehabiliteres. Derfor er vi opptatt av  
777 forebygging og rehabilitering. Vi vil etablere flere overgangsboliger som gjør det lettere for  
778 domfelte å rehabiliteres.

779 Vi er opptatt av et soningstilbud som gir innsatte gode forutsetninger for å endre livene  
780 sine. Vi vil forbedre det psykiske helsetilbudet og muligheten til utdanning og omskolering.

781 Hjemmesoning med fotlenke kan være et godt rehabiliterende alternativ for flere straffe-  
782 dømte. Derfor ønsker vi å øke bruken av fotlenkesoning som alternativ til andre soningsformer.

783 Isolasjon er av og til nødvendig, men mest av alt skadelig for de innsatte. Derfor ønsker vi å redu-  
784 sere bruken av isolasjon i norske fengsler, slik at innsatte kan komme videre med rehabilitering.

785 Glattcelle blir brukt for mye. Vi vil redusere politiets anledning til å bruke glattcelle ved å  
786 heve terskelen og redusere antall timer mennesker kan bli holdt på slike celler.

787 Vi vil lovfeste at innsatte i fengsler som hovedregel ikke kan holdes mer enn 12 timer innelåst  
788 på celle per dag. Unntak fra denne regelen må gjøres etter vedtak på forhåndsgitte kriterier.

789 Rusavhengige lovbytere trenger behandling for å kvitte seg med avhengigheten. Derfor vil  
790 vi utvide narkotikaprogrammet med domstolskontroll som et alternativ til soning i fengsel.  
791 Slik får flere rusavhengige tilbud om behandling istedenfor straff.

792 Færre kvinnelige straffedømte gjør at det er færre fengsler der kvinner kan sone blant andre  
793 kvinner. Derfor vil vi opprette et mer desentralisert soningsopplegg for kvinner i hele landet.

794 Barn og ungdom skal ikke sone sammen med voksne. Det er fastsatt i FNs barnekonvensjon.  
795 Vi vil derfor bruke ungdomsstraff der det er mulig, men også etablere tilstrekkelig ungdom-  
796 senheter ved norske fengsler.

797 **Vi vil at alle blir behandlet med respekt og forståelse i møte med politiet.**

798 Sexarbeideres rettigheter er for svake. Vi vil fjerne sexkjøpsloven og hallikparagrafen for å  
799 gjøre sexarbeidernes hverdag tryggere.

800 Vi vil fjerne muligheten til å innføre lokale eller nasjonale tiggerforbud. Retten til å be om  
801 penger kan ikke avskaffes.

802 Forbruksgjelden har økt formidabelt de senere år, med brutale konsekvenser for de mest  
803 sårbare husholdningene, ikke minst de med barn. Vi vil innføre et tak for forbrukslånsrenter.

## 804 **Frihet og trygghet i nære helsetilbud**

805 Retten til et trygt og nært helsetilbud er viktig for at alle skal ha friheten til å delta i sam-  
806 funnet. Alle mennesker har ansvar for egen helse. Dessverre er det ikke alle som har ressur-  
807 sene eller kunnskapen til å ta bevisste valg på egne premisser. Vi vil gi alle muligheten til å  
808 ta mer styring over eget liv.

809 Når vi forebygger sykdom redder vi både liv og sparer fellesskapet for store tap. Forebyg-  
810 gende helsearbeid er derfor kjernen i vår helsepolitikk. Derfor er det så viktig at offentlig,  
811 privat og ideell sektor fungerer godt sammen for å tilby et godt helsetilbud. Oppnår vi det,  
812 gir vi flere muligheten til å leve livet på egne betingelser.

813 Norge trenger bedre forebygging mot overvekt og fedme. Vi ønsker derfor å gjennomgå og  
814 oppdatere kostholdsrådene og matmerking basert på den nyeste kunnskapen. Vi vil bruke  
815 avgiftssystemet til å fremme sunne matvarer fremfor usunne.

#### 816 **Vi vil gi alle bedre tilgang på gode og nære helsetjenester.**

817 En kompetent fastlege som følger pasientene over tid er best for pasienten. Det må sikres  
818 god tilgang på fastleger i hele landet. I dag er det gratis å gå til fastlegen for mennesker  
819 under 16 år. Vi vil utvide dette tilbudet til 20 år slik at vi reduserer antall unge mennesker  
820 som vegrer seg for legebesøk fordi de ikke har egen inntekt.

821 Vi vil at helsetjenester skal være så nær pasienten som mulig. Derfor vil vi jobbe for et  
822 medisinsk forsvarlig desentralisert akutttilbud innen indremedisin, generell kirurgi, ortopedi  
823 og fødetjenester.

824 Vi vil sørge for gode tannhelsetjenester og offentlige støtteordninger for sårbare grupper.  
825 Mennesker med sårbar økonomi må få økt støtte til tannbehandling, spesielt til større inngrep.

826 Fysisk helse, rusavhengighet og psykisk helse henger tett sammen, særlig for dem med de  
827 alvorligste helseproblemene. Vi vil arbeide for tilbud med bedre sammenheng, basert på  
828 samarbeid mellom fagområder og tjenestetilbydere.

829 Fødselsomsorgen må sikres over hele landet. Vi må ha flere jordmødre og den fødende må  
830 sikres medisinsk oppfølging under transport til fødeavdelingen.

831 Vi vil at pasienten skal oppleve møtet med helsetjenesten som én tjeneste, uavhengig av  
832 hvem som leverer og betaler tjenesten. Derfor må sykehus og kommunale helsetjenester  
833 samarbeide tettere. Vi vil gi kommunen en større rolle i helsefellesskapene, som er møte-  
834 plasser mellom kommunene og sykehusene. Vi vil sikre lokal forankret ledelse på alle lan-  
835 dets sykehus.

836 Den samlede detaljstyringen av sykehusene opptar ressurser som kunne vært bedre  
837 anvendt. Det er nødvendig med en bred gjennomgang av arbeidsprosesser og målstyring i  
838 sykehusene, for å få til en bedre og mer tilpasset arbeidsdeling til beste for pasientene. Vi  
839 ønsker derfor å utrede alternativer til dagens foretaksmodell.

840 Helserehabilitering er viktig for å kunne delta i samfunnet igjen. Vi må opprettholde tilbudet  
841 om spesialisert rehabilitering samtidig som vi videreutvikler det eksisterende rehabiliterings-  
842 tilbudet i kommunen. Vi vil styrke ettervern i kommunen med et bredere, brukerstyrt tilbud.

#### 843 **Vår psykiske og fysiske helse henger sammen og må likestilles.**

844 Vi må trappe opp arbeidet med psykisk helse. Psykiske plager er like reelle som somatiske pro-  
845 blemer, og vi må sikre at en større andel av helsebudsjettene brukes på psykisk helsetilbud.

846 Vold og overgrep fører til angst, depresjoner og psykiske lidelser. Derfor prioriterer vi å  
847 finansiere opptrappingsplanen for barn og unges psykiske helse og opptrappingsplanen  
848 mot vold og overgrep mot barn.

849 Overgangen til voksenlivet gjør oss sårbare. Derfor vil vi bygge ut både forebyggende og  
850 behandelende tilbud til ungdom og studenter.

851 Skal vi få ned selvmordstallene i Norge må forebygging og oppfølging starte tidlig. Vi vil  
852 etablere programmet Youth Aware of Mental Health i Norge, først som en prøveordning og  
853 på sikt som et tilbud til alle elever på ungdomstrinnet.

854 Vi vil begrense bruken av tvang innen psykisk helsevern. Samtidig anerkjenner vi at personer  
855 med alvorlige psykiske lidelser har et særskilt behov for beskyttelse i alvorlige sykdomsperio-  
856 der, og vi vil legge til rette for at behovet for beskyttelse blir ivaretatt. Vi er opptatt av å finne  
857 løsninger der pasienten i størst mulig grad er med på å bestemme behandlingsformen.

858 Arbeidet med psykisk helse trenger en mer omfattende førstelinjetjeneste som er tilgjenge-  
859 lig for folk flest.

860 Vi vil også utvide antall behandlingsplasser for psykisk syke, spesielt for å forebygge selv-  
861 mord. For å oppnå dette vil vi også øke legevakttjenestens kompetanse innen psykiatri.

862 Vi vil styrke sikkerheten til personal i kommunal rus- og psykisk helsetjeneste.

863 Veteraner som har tjenestegjort i skarpe oppdrag, møter altfor ofte utfordringer når de  
864 kommer hjem, både fysisk og psykisk. Vi vil styrke helsevesenets tilbud til denne gruppen  
865 som har spesielle behov, og som ikke deles av andre samfunnsgrupper. Vi vil sikre veterane-  
866 nes klageadgang gjennom utvidelse av Forsvarets Ombudsordning.

#### 867 **Vi ser på forskning, innovasjon og bioteknologi som nøkler til framskritt.**

868 Mobile helseløsninger, som helseapper, måleinstrumenter og selvtester styrker helsetilbudet. Vi  
869 vil legge til rette for å bruke slike apper i forbindelse med opptrening og rehabilitering hjemme.

870 Vi vil ta i bruk de mulighetene teknologien gir oss. Medisinsk forskning gir oss nye behand-  
871 lingsmuligheter, og vi vil derfor sikre en moderne og liberal bioteknologilov. Vi vil tillate at  
872 genterapi brukes til å forebygge og behandle mindre alvorlige sykdommer, dersom behand-  
873 lingsrisikoen er lav. Vi vil også at genterapi bare skal brukes for å løse sykdomsutfordringer.

874 Et barns tilknytning til sine omsorgspersoner skjer på mange måter. Felles gener er ikke av-  
875 gjørende. Vi vil derfor åpne for at infertile kvinner eller par skal kunne få barn ved samtidig  
876 egg- og sæddonasjon (embryodonasjon). Vi vil tillate regulert altruistisk surrogati i Norge  
877 og sørge for juridisk vern av barn født av surrogatmor i utlandet. Vi vil også etablere klare  
878 rettigheter for surrogatmor.

879 Alle barn trenger foreldre. Vi vil doble adopsjonsstøtten og sikre adopsjonsforeldre samme  
880 permisjonsrettigheter som de som føder egne barn.

881 Vi vil legge godt til rette for trygg svangerskapsomsorg og vil gjennomgå kriteriene for fos-  
882 terdiagnostikk for å avdekke alvorlig arvelig sykdom og utviklingsavvik. Vi vil senke terske-  
883 len for hvem som kan benytte seg av genetiske undersøkelser av befruktete egg. I tillegg vil  
884 vi tillate å lagre eggstokkvev, egg og sæd på ikke-medisinsk grunnlag, så lenge det betales  
885 av brukeren.

886 Retten til selvbestemt abort er en viktig og hardt tilkjempet rettighet. Det er kvinnen som  
887 skal bestemme om hun vil bære frem barn. Derfor vil vi avskaffe abortnemndene fram til 18.  
888 uke og sikre rett til god rådgivning og oppfølging.

### 889 **Rusavhengighet skal alltid møtes med omsorg, behandling og verdighet.**

890 Liberal rusomsorg tar utgangspunkt i den enkelte rusavhengiges situasjon. Vi må gjøre  
891 veien deres til hjelpeapparatet så kort som mulig. Derfor mener vi at avkriminalisering for  
892 besittelse av mindre mengder narkotika til eget forbruk er viktig. Legemiddelassistert reha-  
893 bilitering (LAR) må videreføres, men ordningen må i større grad skje på brukernes premisser  
894 og det må tillates flere medikamenter.

895 Prøveordningen med heroinassistert behandling (HAB) må utvides til flere byer og gjøres  
896 permanent som et tilbud for dem med tyngst rusavhengighet. Vi vil tilby kvinner med  
897 alvorlig rusavhengighet gratis langtidsvirkende prevensjon. Vi vil også følge opp avkrimina-  
898 lisering med en opptrappingsplan som gir økt kompetanse og bemanning i primærhelsetje-  
899 nesten. Den bør dels være øremerket og dels søkbar for kommunene. Alle må sikres et tilbud  
900 om rusbehandling senest 24 timer etter avrusning.

901 Forbud fører til at lettere stoffer blir lett tilgjengelig og er en døråpner inn i kriminelle mil-  
902 jøer og til tyngre narkotiske stoffer. Vi vil derfor redusere skadevirkningene gjennom streng  
903 regulering og helsehjelp, ikke forbud og stigmatisering. Når det gjelder cannabis mener vi  
904 at det foreligger nok internasjonal kunnskap og erfaringer fra andre land til at fordelene  
905 for samfunnet ved en regulert omsetning synes å oppveie ulempene. Vi vil derfor vurdere  
906 streng og kontrollert omsetning av cannabis, for eksempel gjennom apotek.

### 907 ***Dissens fra komite medlemmene Hamar, Helseth, Kornmo, Moe og Nore***

908 *Teksten på linjene 903-906 strykes.*

909 Vi vil satse mer på forebyggende arbeid og informasjonskampanjer rettet mot ungdom for  
910 å redusere bruken av narkotiske stoffer.

### 911 **Vi vil gi barn og unge bedre seksualitetsundervisning**

912 I en kultur preget av likestilling blir alle mennesker respektert og føler seg trygge uavhen-  
913 gig av blant annet kjønn, seksuell orientering og funksjonsvariasjon. Friheten til å uttrykke  
914 seksuell identitet og kjønnsuttrykk og leve ut sin seksuelle orientering er et kvalitetstegn  
915 ved et liberalt samfunn. Vi vil ha en bred tilnærming til seksualitetsopplæring slik at barn og

916 unge opplever skolen som en trygg arena for å lære om kropp og helse, integritet og grense-  
917 setting, lyst og mangfold.

#### 918 **Vi vil gi eldre mer frihet i eget liv.**

919 De aller fleste ønsker å bo hjemme så lenge som mulig, og det vil vi legge til rette for. I møte  
920 med eldrebølgen vil vi øke antallet studieplasser i sykepleierutdanningen og etablere flere  
921 omsorgsboliger og bofelleskap for eldre og syke.

922 Vi vil støtte opp om nye, varierte boformer som legger opp til sosialt fellesskap. Vi vil satse  
923 på hjemmetrening og vi vil at alle som ønsker, skal ha et eget rom på sykehjem. Der perso-  
924 ner med behov for helsehjelp vil bo sammen, vil vi legge til rette for det.

925 Vi ønsker private tilbydere av omsorg velkommen. Det betyr større valgfrihet for den  
926 enkelte, og bidrar til å videreutvikle sosialt entreprenørskap og innovative løsninger som  
927 kommer hele samfunnet til gode. Eldrereformen «Leve hele livet» gir eldre større frihet og  
928 selvbestemmelse i hverdagen. Vi vil derfor videreføre denne.

929 Alle skal føle seg trygge ved livets slutt, ha en hånd å holde i og bli behandlet av fagfolk  
930 med spesialkompetanse uansett om man velger å dø hjemme eller på sykehus. Vi vil styrke  
931 de palliative tjenestene for alle aldersgrupper.

#### 932 **Frihet stopper ikke ved Norges landegrensener**

933 **Aldri før har flere mennesker i verden vært på flukt fra krig, klimaforandringer, nød og**  
934 **elendighet. Menneskerettighetene opphører ikke ved landegrensene, og vi mener alle men-**  
935 **nesker på flukt har rett til beskyttelse.**

936 Vi skal bidra med hjelp i nærområdene der mange har flyktet, vi skal ta imot kvoteflyktnin-  
937 ger som blir fordelt gjennom FN og sørge for at de som søker asyl i Norge, blir behandlet på  
938 en human måte. Vi vil at klimaflyktninger skal anerkjennes som flyktninger.

939 Norge støtter europeisk samarbeid og koordinering av flyktning- og asylpolitikken. Norge  
940 bør ta et større ansvar for ankomster til Europa, basert på folketall, økonomisk evne og  
941 norske kommuners kapasitet til å ta imot og integrere dem som får innvilget sine asylsøk-  
942 nader basert på et reelt beskyttelsesbehov.

943 De som kommer til Norge, skal få sine asylsøknader behandlet på en skikkelig måte og  
944 innen rimelig tid. De som har behov for beskyttelse, skal få opphold, samtidig som de som  
945 ikke har et slikt behov, raskt skal returneres.

946 **Vi vil føre en liberal og human asyl- og innvandringspolitikk som tar vare på dem som har**  
947 **behov for beskyttelse.**

948 Flyktningspørsmål løses best gjennom internasjonalt samarbeid. FNs rolle er avgjørende. Vi  
949 vil bidra til å styrke FNs høykommissær for flyktninger sin stilling og bidra til aksept rundt



950 deres anbefalinger. Derfor vil vi at Norge skal ligge i forkant og som en hovedregel legge seg  
951 på den linjen som er foreskrevet av Høykommissæren.

952 Vi mener det er uansvarlig å sende mennesker tilbake til land der de risikerer å bli utsatt for  
953 krig, dødsstraff, tortur, forfølgelse eller annen umenneskelig og nedverdiggende behandling.

954 Mange land er så preget av svake offentlige institusjoner eller svært høye ankomsttall at de  
955 ikke makter å behandle asylsøknader. Vi vil ikke at flyktninger skal sendes tilbake til slike land.

956 **Barn er spesielt sårbare, og barn på flukt har et særskilt behov for beskyttelse. Det er**  
957 **grunnen til at vi alltid setter barnas beste først i asylspørsmål.**

958 Når asylsøknader behandles, skal barnas beste alltid veie tyngst. Derfor vil vi gi permanent  
959 opphold til barn med reelt beskyttelsesbehov, som flykter alene til Norge. Vi vil at barnever-  
960 net skal ta omsorgsansvaret for de barna det gjelder.

961 Alle barn har rett til en utdanning, uansett hva slags oppholdsstatus de har. Derfor vil vi sørge  
962 for at alle barn og unge i Norge har rett til barnehage, grunnskole og videregående utdanning.

963 I dag blir utvisning brukt i altfor mange straffesaker der hensynet til barnas beste tilsier  
964 noe annet. Derfor vil vi vurdere om det er andre straffeformer som heller kan brukes, slik at  
965 barnas beste ikke svekkes.

966 **Mennesker på flukt skal også sikres grunnleggende rettigheter i Norge. I møte med**  
967 **offentlige myndigheter skal sårbare mennesker blir møtt med respekt og forståelse.**

968 Alle skal ha frihet til å bo og leve med familien sin så sant det er mulig. Derfor vil vi gjøre det  
969 enklere å søke om og få innvilget familiegjenforening. I dag er det også en tidsbegrensning  
970 for flyktninger om å søke familiegjenforening uten å måtte betale et omfattende gebyr. Vi  
971 vil derfor redusere gebyret kraftig slik at flere kan gjenforenes med sine familiemedlemmer.

972 Grunnforutsetningen for å kunne bidra til samfunnet er god helse. Papirløse migranter bør  
973 derfor få rett til grunnleggende helsehjelp, slik alle andre grupper i Norge har.

974 I dag kan midlertidige oppholdstillatelser trekkes hvis forholdene endrer seg i hjemlandet til  
975 asylsøkere. FN rapporterer jevnlig om hvilke land som kan betraktes som trygge for retur. Vi  
976 vil endre denne praksisen slik at en oppholdstillatelse ikke kan trekkes på bakgrunn av slike  
977 endringer. Dette vil gi forutsigbarhet og trygghet til en utsatt gruppe.

## 978 **Hvordan gir vi alle friheten til å delta i samfunnet?**

979 **Arbeidsplass, skole og høyere utdanning er viktige arenaer der mennesker lever ut sine**  
980 **drømmer og ambisjoner. Men så lenge noen grupper blir stående utenfor resten av sam-**  
981 **funnet, hjelper det lite om de har formell tilgang på arbeidsmarkedet og utdanningssys-**  
982 **temet. Vi vil gi alle friheten til å delta i samfunnet vårt på lik linje. Det gjelder om du lever**  
983 **med en funksjonsvariasjon, tilhører en minoritetsgruppe eller har lav inntekt, om du er**  
984 **rusmisbruker eller asylsøker. Uten tilgang på kultur og idrett blir livet fattig. Uten reelle**  
985 **muligheter til å være med på å utforme politiske avgjørelser er friheten din begrenset. Vi**  
986 **vil at alle skal ha friheten til å delta på lik linje.**

## 987 **Et mer fleksibelt arbeidsmarked som gir alle en sjanse**

988 Arbeid gir oss økonomisk frihet og muligheten til å utvikle oss som mennesker og medbor-  
989 gere. Vi bidrar til fellesskapet, til egen og andres velstand. Vi lærer nye ferdigheter og blir  
990 kjent med nye mennesker. Egen inntekt gir oss frihet til å leve selvvalgte liv.

991 Vi vil at flest mulig skal få ta del i arbeidslivet. Vi vil bygge et system som gir trygghet og  
992 fleksibilitet i hverdagen. Arbeidsmarkedet og arbeidshverdagen forandrer seg. Delings-  
993 økonomien gjør at vi får flere oppdragsgivere og mer fleksibel arbeidsdag. Det er fint, men  
994 krevende for noen. Vi trenger et system som gir rom for mer skreddersydde løsninger som  
995 passer den enkelte. Samtidig har trygghet i arbeidslivet en viktig egenverdi.

996 **Vi vil gi flere muligheten til fast stilling. Vi vil ha mer fleksibilitet, men ikke på bekostning**  
997 **av tryggheten mange finner i faste stillinger.**

998 Vi vil derfor vurdere en oppmykning av reglene i arbeidsmiljøloven som både gir rom for fleksi-  
999 bilitet, og arbeidstidsbestemmelser som støtter opp om faste stillinger. Vi vil også gi mennesker  
1000 som ønsker å jobbe mer intensivt over en begrenset periode muligheten til å gjøre dette.

1001 Vi vil stramme inn på hvor lenge man kan være midlertidig ansatt i staten. Staten er mer  
1002 stabil enn privat sektor, men også her er det en utfordring at altfor mange går ufrivillig  
1003 lenge i midlertidige stillinger.

1004 **Arbeidslivskriminalitet stjeler fra fellesskapet og skaper mer utrygghet for vanlige**  
1005 **arbeidstakere. Vi vil at alt arbeid skal skje innenfor klart definerte lovlige rammer.**

1006 Vi har etablert nye sentre for å bekjempe arbeidslivskriminalitet. Vi vil styrke dem slik at  
1007 misbruk og kriminelle handlinger blir avdekket tidligere.

1008 Mangel på informasjon er fortsatt en stor utfordring i møte med arbeidslivskriminalitet og  
1009 sosial dumping. Derfor vil vi gi forbrukerne mer informasjon slik at de kan unngå å engasjere  
1010 useriøse aktører som bryter norske arbeidsvilkår.

1011 For at et seriøst arbeidsliv skal fungere, trenger vi varslere. Vi vil gjøre det så enkelt og sik-  
1012 kert som mulig for varslere å stå fram om lovstridige eller uetiske forhold i arbeidslivet. Vi vil  
1013 derfor endre arbeidsmiljøloven for å styrke varslersens stilling.

1014 **Gode resultater oppstår i samarbeid mellom flere parter. Vi vil at konfliktnivået i norsk**  
1015 **arbeidsliv skal være lavt.**

1016 Venstre var initiativtaker til hovedavtalen, som senere utviklet seg til det moderne tre-  
1017 partssamarbeidet. Trepattssamarbeidet mellom stat, arbeidsgiver og arbeidstaker er  
1018 hovedgrunnen til at vi har et lavere konfliktnivå om lønnsforhandlinger og andre arbeidsvil-  
1019 kår i Norge enn i andre land.

1020 Vi setter organisasjonsfriheten høyt og vil verne om den. Det er positivt at arbeidstakere  
1021 og arbeidsgivere organiserer seg for å styrke egne interesser og samarbeider for å løse  
1022 samfunnsutfordringer. Vi støtter opp om løsninger de tre partene er enige om, som et godt  
1023 alternativ til offentlig regulering og kontroll. Vi mener organisasjonsfrihet er avgjørende og  
1024 er opptatt av at arbeidstaker skal kunne organisere seg i den organisasjonen der de føler  
1025 seg mest hjemme. Samtidig vil vi sikre grunnleggende rettigheter for alle i sitt yrkesliv, også  
1026 for de som ikke er fagorganisert.

1027 I dag får du skattefradrag for å være medlem av en fagforening. Vi vil opprettholde fag-  
1028 foreningsfradraget.

1029 **Ny teknologi gir oss mange nye muligheter og arbeidsformer. Den reduserer kostnader og**  
1030 **øker utvalget av produkter og tjenester. Den kobler arbeidstaker og arbeidsgiver med tje-**  
1031 **nester og varer for kunder. Det gjør livet vårt enklere og mangfoldet større. Vi er positive**  
1032 **til en velregulert delingsøkonomi.**

1033 Sosiale rettigheter varierer i dag mellom vanlige arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende  
1034 og enkeltpersonsforetak. Koronapandemien viste oss at behovet for trygghet eksisterer i  
1035 alle grupper, og vi vil derfor nedsette et utvalg som skal se på sosiale rettigheter for selv-  
1036 stendige og komme med forslag til større grad av likebehandling. Vi vil ha likeverdige pen-  
1037 sjonssparerettigheter for ansatte og selvstendig næringsdrivende.

1038 Teknologien gjør det mulig for stadig flere å jobbe hjemmefra. Vi vil legge til rette for mer  
1039 frivillig bruk av hjemmekontor og en mer fleksibel arbeidsdag for dem som ønsker det.

1040 **Det viktigste velferdstiltaket er å gi flere muligheten til å delta i arbeidslivet. Vi vil ha et**  
1041 **arbeidsliv som er fleksibelt nok til å passe for folk med ulike forutsetninger.**

1042 Vi vil fortsette uførereformen slik at den graderte uføretrygden gjør det enklere å kombi-  
1043 nere deltidsarbeid med uføretrygd. Hensikten med det er å gi uføretrygdde muligheten til  
1044 å jobbe ut fra de forutsetningene de har. Graderingen må være fleksibel, slik at det er mulig  
1045 å prøve en høyere grad arbeid en periode.

1046 Vi vil gjøre det enklere for unge mennesker å komme inn i arbeidslivet igjen ved arbeids-  
1047 ledighet. Vi vil derfor vurdere om det offentlige skal støtte bedrifter som ansetter unge  
1048 arbeidsledige, med lønnstilskudd.

1049 Vi vil redusere antall unge som mottar arbeidsavklaringspenger. Vi vil heller prioritere, inten-  
1050 sivere og få flere arbeidsrettede tiltak i NAV for denne gruppen. De skal få tettere og bedre  
1051 oppfølging for å komme seg raskt tilbake til arbeidslivet.

1052 Vi ønsker et system der alle blir behandlet mest mulig likt. Derfor vil vi utrede muligheter for  
1053 jevnere satser på tvers av ulike ytelser, som arbeidsavklaringspenger og sykelønn.

1054 **Alle skal ha muligheten til å delta etter evne. Arbeidslivet er for alle.**

1055 Venstre innførte tredelt foreldrepermisjon for å sikre større grad av likestilling mellom for-  
1056 eldrene. Vi vil opprettholde denne ordningen slik at begge foreldre får 15 uker hver, mens 16  
1057 uker fordeles fritt.

1058 Retten til foreldrepermisjon skal være individuell, og derfor vil vi at far skal få selvstendig  
1059 opptjeningsrett til farspermisjon og adopsjonspermisjon.

1060 Det offentlige har en viktig rolle for å sikre inkludering av mennesker med funksjonsvaria-  
1061 sjoner eller hull i CV-en. Vi vil gi flere mennesker med funksjonsvariasjoner jobbmuligheter  
1062 i det offentlige.

1063 Vi trenger både kvinner og menn i alle mulige bransjer og stillinger. Derfor vil vi fortsette å  
1064 endre norske stillingstitler slik at de blir mest mulig kjønnsnøytrale.

1065 **Vi blir alle eldre, og i dag lever vi lenger og holder oss friskere enn alle generasjonene før  
1066 oss. Det finnes mange ulike måter eldre kan bidra til samfunnet på, og vi vil at de skal ha  
1067 den muligheten.**

1068 Pensjonsreformen har lagt opp til at pensjonsalderen heves i takt med økt forventet leve-  
1069 alder. Vi vil fortsette reformen slik at folk kan stå lenger i arbeidslivet. Dagens system  
1070 innebærer også en del yrker med lavere pensjonsalder. I dag har noen yrkesgrupper svært  
1071 lav pensjonsalder. Det gjelder for eksempel forsvar, politi, brann- og redningstjeneste. Vi vil  
1072 avvikle ordningen med særaldersgrenser. I tillegg vil vi oppheve 85-årsregelen som gir rett  
1073 til å ta ut pensjon inntil tre år før aldersgrense dersom summen av alder og opptjenings-  
1074 tid er mer enn 85 år. Denne regelen vil vi erstatte med en ordning hvor enkelte arbeidsopp-  
1075 gaver fortsatt har en naturlig aldersgrense. Det vil bare gjelde noen få oppgaver, og ikke hele  
1076 sektorer som i dag.

1077 Andelen eldre i gruppen som har lavest inntekt, minker stadig. Noen eldre har likevel blitt  
1078 hengende etter økonomisk, og det gjelder spesielt aleneboende minstepensjonister. Vi vil  
1079 derfor prioritere å øke deres pensjonsnivå.

1080 Flere vil i dag jobbe også etter at de når pensjonsalder. Derfor vil vi sikre at de også dekkes  
1081 av trygdesystemet på lik linje med yngre arbeidstakere.

1082 **For å sikre et trygt og fleksibelt arbeidsmarked med muligheter for alle må NAV gjen-  
1083 nomføre en frihetsreform som gir etaten mer frihet til å formidle arbeid, samtidig som vi  
1084 strømlinjeformer stønadsutbetalingene.**

1085 Vi vil gi folk raskere og bedre oppfølging hos NAV ved å redusere saksbehandlernes opp-  
1086 gaver innenfor rapportering og standardiserte utbetalinger.

1087 Vi vil gi NAV lokalt og regionalt større rom til å finne løsninger som passer best for den  
1088 enkelte bruker. Vi vil at kontorene skal måles på resultater, ikke metoder. Mer metodemang-  
1089 fold vil også gi kontorene muligheten til å lære av hverandre.

## 1090 **Kultur og idrett skal være for alle**

1091 All kultur er yringer. Et åpent og liberalt samfunn legger til rette for alle yringsformer. Kultur  
1092 binder oss sammen og gir livet mening. Kulturen skal være inkluderende og mangfoldig,  
1093 reflektere vår samtid og speile hvem vi er. Kultur bygger identitet, dannelse og fellesskap.

1094 Kulturen skal være tilgjengelig for alle, den skal favne både bredt og smalt. Kulturpolitikken  
1095 skal bidra til økt mangfold. Det skal bli enklere og tryggere å satse på kultur og idrett, og vi  
1096 trenger både topp og bredde.

1097 Kulturarven og språket former oss som enkeltmennesker, men også som fellesskap. Vi vil ha  
1098 sterke kulturinstitusjoner og et fritt kulturfelt som blomstrer, det vil gi oss et mangfoldig  
1099 tilbud med mange forskjellige yringer.

## 1100 **Vi vil gjøre det enklere og tryggere å være kunstner.**

1101 Det er et viktig samfunns gode at det skapes og investeres i norsk kunst og kultur, og at det  
1102 som produseres, kan gjøres tilgjengelig for alle. Den som skaper et åndsverk, skal ha vern  
1103 mot misbruk og skal sikres rimelig vederlag for sitt bidrag.

1104 Det skal lønne seg å støtte opp om kulturlivet. Vi vil stimulere til giverglede og sikre kultu-  
1105 ren flere ben å stå på. Vi vil derfor øke grensen på skattefradrag for private givere til frivil-  
1106 lige organisasjoner til 500 000 kroner, og for næringslivsgaver til 5 millioner kroner.

1107 Vi vil legge mest mulig til rette for at utøvere skal bli mindre avhengig av statlig støtte og  
1108 friere til å variere inntektskilder i fremtiden.

1109 Det tar tid å slå seg opp som kunster. Vi vil derfor sikre at Innovasjon Norges støtteapparat  
1110 også er tilpasset kulturnæringer i en etableringsfase.

1111 Vi vil støtte norske artister, opphavere og utgivere blant annet ved å øke publiseringsstøt-  
1112 ten for musikkinnspillinger. Vi vil videreføre krav om bruk av norsk musikk i NRK og TV2 og  
1113 stimulere til bruk av norsk musikk i andre kommersielle radio- og TV-kanaler.

## 1114 **Enten vi går på festival, teater, bibliotek eller museum: Kulturinstitusjoner er til for alle. Vi** 1115 **vil sikre bredde og mangfold i kulturtilbudet.**

1116 Kulturinstitusjonene, kulturhus, samfunns- og grendehus, og digitale tjenester binder landet  
1117 sammen og skaper unike kulturmiljø i hele landet. Vi etablerte støtteordningen for regionale  
1118 kulturbygg og vil fortsette å styrke ordningen i neste stortingsperiode.

1119 Vi vil gi kulturskolene større frihet til å bestemme egne satsingsområder. Vi vil videreutvi-  
1120 kle kulturskolene som inkluderingsarenaer som forebygger utenforskap. I tillegg vil vi styrke

1121 samarbeidet mellom kulturskolen og grunnopplæring i grunnskolen og på videregående.  
1122 Bibliotekene har de siste årene gått gjennom en transformasjon som gjør at de i dag leverer  
1123 et førsteklasses digitalt tilbud. Vi vil øke utviklingsmidlene til bibliotek og skolebibliotek for  
1124 å bygge videre på denne utviklingen.

1125 **Idrett og fysisk aktivitet gir frihet, tilhørighet og bedre folkehelse. Vi vil at alle skal få**  
1126 **muligheten til å drive med den idretten de brenner for.**

1127 Derfor er det viktig at det tilrettelegges for et mangfold av aktiviteter tilpasset de lokale  
1128 behovene. Vi vil bruke den offentlige støtten for å stimulere til dette.

1129 Vi vil sikre gode frifondordninger for barne- og ungdomsorganisasjoner og forbedre ram-  
1130 mevilkårene for de som driver med organisert og egenorganisert idrett og fysisk aktivitet.  
1131 Pengespill skal i minst mulig grad føre til avhengighet. Vi vil at overskudd fra pengespill-  
1132 markedet i Norge skal gå til samfunnsnyttige formål og frivillig sektor.

1133 Dataspill og e-sport er i vekst, og unge spillere trenger møteplasser og økt anerkjennelse.  
1134 Vi vil derfor tilby e-sport som eget valgfag. E-sporten mangler i dag lokaler, og vi vil derfor  
1135 stille flere offentlige bygg til rådighet for samlinger. E-sportdeltakere får ikke idrettsvi-  
1136 sum for å delta på turneringer i Norge. Vi vil endre denne regelen slik at de defineres som  
1137 idrettsutøvere med rett til visum.

1138 **Over halvparten av oss er engasjert i ulike former for frivillig arbeid. Vi verdsetter mang-**  
1139 **foldet og vil gjøre det enda enklere å bli frivillig.**

1140 Frivillig arbeid er limet i lokalsamfunnet og en kilde til personlig utvikling. Vi vil legge til  
1141 rette for flere møteplasser og lokaler til kulturarbeid for frivillige.

1142 Innsatsen til de frivillige organisasjonene utgjør en stor verdi. Vi vil gjøre hverdagen deres  
1143 lettere ved å forenkle registreringsordninger og rapporteringskrav til frivillige organisasjo-  
1144 ner. Vi vil også trappe opp momskompensasjonsordningen for frivillige lag, slik at de får  
1145 dekket alle sine momsutgifter.

1146 Kulturinstitusjonene er spleiselag mellom private gaver, billettinntekter og offentlig støtte.  
1147 Når staten deltar med støtte, må også kommunale og private aktører øke sitt bidrag. Vi vil  
1148 gi sektoren flere ben å stå på ved å styrke gaveforsterkningsordningen og øke de nasjonale  
1149 utviklingsmidlene.

1150 Kirkene er bærere av historie og tradisjon, tilhørighet og identitet, og derfor må vi ta vare på  
1151 dem. Vi vil etablere et eget vedlikeholdsfond innen 2030 for å sette i stand verneverdige og  
1152 fredete kulturbygg av nasjonal verdi.

1153 **Språk er formidler, identitet og ytring i ett. Vi vil gi rom for både nynorsk og bokmål som**  
1154 **skriftspråk.**

1155 Språk er grunnlaget for frie ytringer. Vi vil styrke norsk som samfunnsbærende språk og en  
1156 demokratisk fellesarena og ta vare på det norske språkmangfoldet.

1157 Utgangspunktet for den norske jamstillingspolitikken er at de to offisielle skriftspråkene  
1158 nynorsk og bokmål er likestilte. Det er en demokratisk rett å få se og bruke sitt eget språk,  
1159 og det er et overordnet språkpolitisk mål at det skal være like lett å være nynorskbruker  
1160 som bokmålsbruker. Det offentlige har et særlig ansvar for å styrke nynorsk.

1161 Sidemålsordningen i skolen skal styrkes, begynne tidligere og avsluttes med egen karak-  
1162 ter og eksamen i 10. klasse og siste året på videregående skole. Nynorskelevne skal sikres  
1163 retten til å gå i egen klasse også på ungdomsskolen, og lik rett til og tilgang på digitale  
1164 læremiddel på nynorsk.

1165 Det offentlige skal bruke et klart og godt språk som alle kan forstå. Allmennkringkastere  
1166 skal ha like og skjerpede språkkrav - også på nett. Nynorske medietiltak som NRK Nynorsk  
1167 mediesenter, Nynorsk avissenter og Nynorsk Pressekontor skal styrkes og vi vil opprett-  
1168 holde sterke støtteordninger for norsk litteratur, spill, filmer og lydbøker, samt styrke kultu-  
1169 rinstitusjoner som fremmer nynorsk som scenespråk.

1170 Lesing fremmer demokrati, dannelse og kritisk refleksjon og er med på å utvikle kunnskap-  
1171 snasjonen Norge. Derfor har vi et ansvar for at det også i fremtiden blir skrevet, oversatt  
1172 og utgitt bøker på norsk. Vi ønsker et bredt litteraturutvalg på alle norske skriftspråk, og vil  
1173 opprettholde et mangfold i bokhandelen.

1174 Vi vil verne om og fremme norsk tegnspråk, samiske språk og de nasjonale minoritetssprå-  
1175 kene kvensk, romanes og romani.

1176 Mediene har en viktig og samfunnskritisk funksjon. Derfor må mediestøtten være forutsig-  
1177 bar. Vi vil videreføre innovasjonsordningen for digital medieutvikling og øke tilskuddet til  
1178 medier på minoritetsspråk.

1179 Vi vil støtte både norskspråklige og samiskspråklige musikere og vil legge til rette for mer  
1180 bruk av publiseringsstøtte for norsk og samisk musikk. Vi vil videreføre krav om bruk av  
1181 norsk og samisk musikk.

1182 Den språklige kraften blir til av dem som bruker språket, men også av offentlige institusjo-  
1183 ner. Nynorsk, bokmål og samisk er likestilte språkformer. Samer har rett til å få uttrykke seg  
1184 på sitt eget språk. Vi vil sikre samisk språk gode rammebetingelser og styrke mulighetene  
1185 for å lære seg samisk. Vi vil bidra til at samiske barn får tilgang på flere lydbøker, spill og  
1186 filmer på sitt eget språk.

1187 Vi skal fremme og videreutvikle alle minoritetsspråk i Norge: kvensk, romani, romanes og  
1188 tegnspråk. Det må lages undervisningsmateriale for disse språkene, og kunnskap om de  
1189 ulike kulturene må innlemmes i undervisningen. Vi vil styrke språkarbeidet i Nordisk Råd.

## 1190 **Vi feirer mangfold og inkluderer alle**

1191 Alle mennesker har rett til å velge hvordan de vil leve sine liv. Mangfold og inkludering hand-  
1192 ler om å sikre alle mennesker deres rettigheter uavhengig av forutsetninger og bakgrunn.

1193 Vi vil ha et samfunn som sikrer at alle mennesker opplever frihet til å bestemme over eget  
1194 liv, trygghet og like muligheter i samfunnet, uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell  
1195 orientering, alder, etnisitet, religion og kjønnsidentitet.

1196 **Vi vil gi alle, også minoriteter, et godt skole- og fritidstilbud.**

1197 Skolen er den viktigste integreringsarenaen vi har. Derfor må elever som ikke kan norsk, få  
1198 tilbud om tolk når de begynner i en vanlig skoleklasse. Vi vil gi dem dette tilbudet mens de  
1199 lærer seg norsk.

1200 Det er avgjørende at alle barn får tatt del i undervisning og lek på likt grunnlag. Vi vil derfor ikke  
1201 la foreldre frata barna friheten til å delta på skoleaktiviteter basert på religiøs overbevisning.

1202 Familier der foresattes forutsetninger gjør at barna er ekstra utsatt, trenger mer oppmerk-  
1203 somhet fra det offentlige. Vi vil derfor etablere egne innsatsgrupper i skolehelsetjenesten  
1204 som kan følge opp slike familier.

1205 **Vi vil gi alle muligheten til å delta i arbeidslivet. På tross av høy sysselsetting i Norge står  
1206 mange nyankomne innvandrere fra lavinntektsland utenfor arbeidslivet.**

1207 Lediggang er frustrerende og demotiverende. Derfor vil vi gi asylsøkere og ureturnerbare  
1208 flyktninger midlertidig arbeidstillatelse og aktivitetsplikt. Slik kan de bidra til fellesskapet  
1209 mens de venter på at asylsøknadene deres blir behandlet.

1210 Deltakelse i arbeidslivet er det viktigste virkemiddelet for integrering. Derfor vil vi eta-  
1211 blere en prøveordning der arbeidsgiver mottar integreringstilskudd. Det er et alternativ til å  
1212 finansiere arbeidstakerens deltakelse på introduksjonsprogrammet, som skal gi nyankomne  
1213 flyktninger grunnleggende språkkunnskaper og forståelse for samfunn og arbeidsliv i Norge.

1214 Etternavnet ditt har i dag for mye å si for om du blir kalt inn til jobbintervju eller ikke. Vi vil  
1215 derfor innføre anonyme søknader til det offentlige, slik at du får jobben med bakgrunn i  
1216 kvalifikasjonene dine, ikke etternavnet eller tilhørigheten din.

1217 I dag finnes det tilbud som gjør at flyktninger som ikke har fullført et studium for å bli  
1218 sykepleier eller lærer, kan ta resten av studiet i Norge. Vi vil utvide denne ordningen til å  
1219 omfatte flere utdanninger.

1220 **Vi vil bedre samarbeidet mellom offentlige, private og ideelle aktører for å kunne gi dem  
1221 som trenger det, helsehjelp og forebygge diskriminering og negativ sosial kontroll.**

1222 Vi vet at underliggende helseutfordringer kan gjøre det vanskelig for sårbare asylsøkere å bli en  
1223 del av lokalsamfunnet sitt. Vi vil derfor innføre tidlig kartlegging av slike helseutfordringer for dem.  
1224 Vi vil at papirløse flyktninger skal ha rett til gratis grunnleggende helsehjelp, på lik linje med  
1225 norske borgere.

1226 Vi vil støtte frivillig arbeid mot sosial kontroll og styrke rettsvernet for mennesker som blir  
1227 utsatt for tvangsekteskap og illegitime ekteskap.



- 1228 Vi vil kartlegge omfanget av og problemet med negativ sosial kontroll i Norge. Vi vil gi flere  
1229 tilgang til ordningen med minoritetsrådgivere.
- 1230 Vi vil styrke politiets arbeid med å forebygge sosial kontroll, og æresvold må bli straffet  
1231 hardere enn i dag.
- 1232 **Vi vil at alle skal ha retten til å bestemme over egen hverdag. Funksjonsvariasjon skal ikke**  
1233 **hindre aktiv deltakelse, adgang til utdanning eller arbeidsliv.**
- 1234 For oss handler ikke dette om helsehjelp, men om likestilling, likeverd og en rettighetsfes-  
1235 tet frihet til å bestemme over eget liv. Derfor vil vi ta FN-konvensjonen om rettighetene til  
1236 personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) inn i menneskerettsloven.
- 1237 Det er viktig at personer med funksjonsvariasjoner selv bestemmer over egen hverdag, også  
1238 over den praktiske hjelpen de får. Alle sider ved assistansen skal være brukerstyrt.
- 1239 Universell utforming sikrer frihet og muligheter for alle. Brukerstyrt personlig assistent  
1240 (BPA), tolketjeneste, digital og fysisk tilrettelegging er avgjørende for at alle kan delta.  
1241 Vi vil derfor at alle som har rett til BPA, skal få tilstrekkelig antall assistenttimer og selv  
1242 bestemme hva den støtten skal innebære.
- 1243 Brukerne skal være sjefen. Derfor vil vi at familie eller nærstående skal kunne lede assistan-  
1244 seordningen på vegne av eller i samråd med den med funksjonsvariasjon selv.
- 1245 Det samme gjelder i samfunnslivet. Vi vil derfor at personer med funksjonsnedsettelse skal  
1246 kunne delta aktivt i utformingen av tilbud, tjenester, lovgivning og politikk som berører  
1247 deres hverdag.
- 1248 Mennesker med funksjonsvariasjoner er store ressurser for samfunnet, men kan trenge  
1249 ekstra oppfølging for å komme inn på arbeidsmarkedet. Vi vil øke utvalget av kvalifiserende  
1250 tiltak og legge til rette for flere statlige opplæringsstillinger.
- 1251 Muligheten til å ta en utdanning er noe mange tar for gitt i Norge. Det er dessverre ikke en  
1252 selvfølge for alle. Derfor vil vi satse på tegnspråk i lærerutdanningene, slik at flere skoler  
1253 kan tilby et godt tegnspråkbasert undervisningsopplegg.
- 1254 Det er ikke bare lærerne som trenger mer kunnskap om tegnspråk. Vi vil utvide tilgangen til  
1255 tegnspråk som valgfag, andrespråk og fremmedspråk.
- 1256 **Alle skal få elske den man vil, og alle skal kunne delta i samfunnslivet på like vilkår. Det**  
1257 **gjelder alle, uavhengig av seksuell legning, kjønnsuttrykk eller kjønnsidentitet.**
- 1258 Vi vil jobbe mot diskriminering av homofile og for et lovforbud mot konverteringsterapi.
- 1259 Vi vil ikke definere mennesker inn i et todelt kjønnsrollemønster de ikke kjenner seg igjen i.  
1260 Derfor vil vi innføre en tredje kjønnskategori.

1261 I dag varierer helsetilbudet til mennesker med ulikt kjønnsuttrykk eller kjønnsidentitet for  
1262 mye avhengig av hvor du bor i landet. Vi vil derfor følge opp nasjonale retningslinjer for  
1263 grunntilbud for alle i hele landet.

## 1264 **Et åpent og demokratisk samfunn med plass til alle**

1265 I Norge står demokratiet sterkt. Vi har en av verdens eldste fungerende grunnlover. Vi vil  
1266 forsvare og styrke det liberale demokratiet.

## 1267 **Makten skal ligge hos individet. Vi er derfor opptatt av å styrke enkeltmenneskets rettigheter i møtet med storsamfunnet.**

1269 Ungdommen er de som må leve med de beslutningene som fattes i dag. Vi mener at 16-åring-  
1270 ger bør få lov til å stemme og stille til valg i alle valg, nasjonalt, regionalt og kommunalt.

1271 Vi vil bekjempe all diskriminering, rasisme, totalitære holdninger og innsnevring av demo-  
1272 kratiske holdninger.

1273 I dag får ulike tros- og livssynssamfunn ulik finansiell støtte fra staten. Vi mener at alle  
1274 individers valg av tro- og livssyn er likeverdig og vil derfor også likestille støtten. Respekt  
1275 for menneskerettigheter må stilles som krav for å motta offentlig støtte. Trossamfunn må i  
1276 større grad finansieres av medlemmene.

1277 Vi mener religion skal skilles fra politikk. Derfor vil vi fullføre skillet mellom kirke og stat.

1278 Demokratiske rettigheter gjelder for alle, men ikke alle kjenner sine egne rettigheter. Derfor  
1279 vil vi gjøre demokrati til et større tema i introduksjonsprogrammet for mennesker som er  
1280 nye i Norge. Vi vil også gjøre mer kunnskap tilgjengelig på forskjellige minoritetsspråk.

## 1281 **Vi er opptatt av lokaldemokratiet og vil ha åpne og sterke kommuner.**

1282 Vi har alltid vært en sterk forsvarende for kommunalt selvstyre, desentralisering av makt, fol-  
1283 kelig deltakelse i styringen av samfunnet og begrensning av statens rolle.

1284 En forutsetning for mer kommunal frihet er at kommunene får bestemme mer over egne  
1285 inntekter og utgifter. Når kommunene får større frihet til å hente inn egne inntekter, har de  
1286 også en større frihet til å innføre egne ordninger. Vi vil derfor at kommunene fortsatt kan  
1287 avgjøre om de ønsker eiendomsskatt.

1288 Vi vil også at statlige overføringer til kommunene skal skje på en måte som legger så lite førin-  
1289 ger som mulig. Vi vil redusere bruken av øremerking og heller styrke kommunenes frie inntekter.

1290 Som en oppfølging av regionreformen vil vi utarbeide en forpliktende plan for utflytting av  
1291 statlige arbeidsplasser.

1292 Nærhet til offentlige tjenester er viktig for innbyggerne. Vi støtter etableringen av «Sta-  
1293 tens Hus» i flere større distriktskommuner, der statlige kontorer kan samles og gjøres

- 1294 lettere tilgjengelig for innbyggerne. Nye offentlige arbeidsplasser bør i større grad legges  
1295 utenfor Oslo-området
- 1296 Vi mener kommunene selv skal få bestemme skjenke- og salgstider og regulere konsum av  
1297 alkohol på offentlig sted. Det er ingen grunn til at dette må bestemmes nasjonalt.
- 1298 **Norge trenger tre folkevalgte nivå. Vi vil spre makt og gjøre politiske prosesser mer åpne.**
- 1299 Vi vil fortsatt arbeide for kommuner som har en størrelse som kan gi et fullverdig tilbud til  
1300 innbyggerne.
- 1301 Staten har i dag en rekke forvaltningsetater som har en regional inndeling. Vi ønsker som en  
1302 hovedregel at inndelingen av disse etatene skal være mer enhetlig og følge fylkesgrensene.
- 1303 Vi mener at borgerne og mediene skal ha innsyn i hvordan folkevalgte organer og adminis-  
1304 trasjon arbeider og fattar beslutninger. Derfor vil vi innføre et lobbyregister, en oversikt over  
1305 hvordan organiserte interesser påvirker politiske prosesser.
- 1306 Vi vil gi flere tilgang til å følge politiske møter. Derfor vil vi at flere møter fra fylkestingene  
1307 og kommunestyrene skal strømmes.
- 1308 Vi vil flytte mer makt fra nasjonalt til regionalt styringsnivå og vil derfor overføre flere  
1309 oppgaver til regionene for å videreføre regionreformen som en demokratireform. Vi må sikre  
1310 forsvarlig finansiering.
- 1311 Frie medier er grunnsteinen i alle åpne og demokratiske samfunn. Journalistikk skaper  
1312 debatt og rustet oss til kritisk tenking. Vi vil ruste mediene for en ny hverdag.
- 1313 I dag kan domstoler stoppe bruk av materiale på norske nettsider med den begrunnelse at  
1314 materialet er beskyttet under opphavsretten. Vi mener at en slik beskyttelse er en utfor-  
1315 dring for ytringsfriheten og vil derfor begrense domstolenes mulighet til å innskrenke fri  
1316 meningsytring på denne måten.
- 1317 Vi vil at Norge skal gå foran og være en pådriver internasjonalt for rettferdig skattleg-  
1318 ging av teknologiselskaper. Stadig flere henter nyhetene sine fra aktører som Facebook og  
1319 Google, men disse skatter lite til Norge.
- 1320 For oss er det viktig at alle skal ha tilgang på en god lokalavis. Dagens distribusjonsordning  
1321 for aviser går ut i 2023, og vi vil utrede en ny modell som gir alle et godt lokalt nyhetstilbud.

## 1322 **Hvordan sikrer vi personvernet vårt i en digital hverdag?**

1323 **Vi gir daglig fra oss store mengder data som viser hva vi liker, hvem vi snakker med, hvor**  
1324 **vi beveger oss, og hva vi mener. Vi gjør dette fordi datadrevet teknologi har gjort hverda-**  
1325 **gen vår enklere. Det er positivt. Vi vil ikke tilbake til en analog verden. Men hvordan sikrer**  
1326 **vi personvernet i en digital hverdag?**

### 1327 **Digitalisering som styrker personvernet**

1328 **Vi vil at hver person skal ha kontroll over sine egne data og selv bestemme hvem**  
1329 **som skal ha tilgang til dem.**

1330 For oss er det avgjørende at lover og regler ivaretar innbyggernes rettigheter, og at det  
1331 offentlige ikke selv samler inn og lagrer slike data utover det som er strengt nødvendig.

1332 Vi vil ruste myndighetene til å oppdage og motvirke ytre makters påvirkning av vårt demo-  
1333 krati gjennom digitale kanaler. Vi vil sikre at bruk av kryptering ikke reguleres. Vi vil at  
1334 norske myndigheter skal jobbe mot regulering eller internasjonale forbud.

1335 Alle har rett til et privatliv, også på sosiale medier. Barn er særlig utsatt for personvern-  
1336 brudd. Det er de voksnes ansvar å ta hensyn til og sikre barns personvern. Vern av barns  
1337 digitale privatliv må styrkes.

1338 **Teknologiutviklingen går i et rasende tempo. Vi vil at den skal komme alle innbyggere til**  
1339 **gode. Løsningene må bidra til mer, ikke mindre personvern.**

1340 Store multinasjonale selskap eier de digitale plattformene vi bruker mest i dagliglivet. De  
1341 samler daglig inn enorme mengder informasjon om oss. Å ha kontroll over sine egne data  
1342 innebærer også å kunne trekke tilbake tillatelse om bruk og videresalg av data. Vi vil øke  
1343 den offentlige kunnskapen om denne typen dataanalyse og styrke forbrukertilsynet, data-  
1344 tilsynet og konkurransetilsynet.

1345 Vi vil styrke personvernets stilling ved å styrke krav til personvern i offentlige anskaffelser.  
1346 Det sikrer at personvern står sentralt i de varene og tjenestene vi i fellesskap nyter godt av.  
1347 Personinformasjonen som samles inn om oss er en handelsvare som brukes til omfattende  
1348 målrettet markedsføring mot oss som forbrukere, ofte på individnivå. Vi vil at Norge skal  
1349 jobbe sammen med EU for å regulere dette markedet.

1350 Kunstig intelligens kan benyttes for å skape økonomisk vekst, bekjempe helse- og klimaut-  
1351 fordringer, men også i krigføring. Vi må sikre trygg, ansvarlig og etisk bruk av kunstig intel-  
1352 ligens i både privat og offentlig sektor. Vi må også videreutvikle Norges nasjonale strategi  
1353 for kunstig intelligens, slik at vi kan dra nytte av de store mulighetene som finnes.

1354 Vi vil ta i bruk teknologi som gjør det trygt og etterprøvbart å lagre informasjon slik at det  
1355 fremgår hvem som har redigert denne informasjonen og når.

1356 **Hverdagen er digital. Derfor vil vi sikre alle tilgang til raskt og stabilt internett. For at folk**  
1357 **skal ha friheten til å bestemme hvor de selv skal bosette seg, må vi sikre at det digitale**  
1358 **tilbudet er like bra i hele landet.**

1359 Vi vil at staten skal sikre alle husstander god og rask internettilkobling, gjennom tilskudd til  
1360 fiber og mobilteknologiutbygging. Bredbånd blir vanligvis bygd ut på grunn av etterspørsel  
1361 som dekkes av en leverandør. Det finnes imidlertid områder som trenger bedre dekning, men  
1362 der det ikke er et åpenbart inntektsgrunnlag for utbygging.

1363 **Vi mener at alle mennesker har rett på et rom som bare er sitt, og at det skal tungtvei-**  
1364 **ende grunner til for å drive med overvåking av norske innbyggere.**

1365 Vi sier derfor nei til all form for digital masseovervåking av norske innbyggere.  
1366 Barn og unges personvern er ekstra sårbart. Vi vil ta en gjennomgang av de læringspro-  
1367 grammene som brukes i skolen for å sikre at den informasjonen som brukes om elevene,  
1368 benyttes med foresattes samtykke.

1369 Vi vil heve terskelen før politiet får bruke skjulte tvangsmidler, slik at de bare brukes i de aller  
1370 mest alvorlige sakene. Dette gjør vi for å sikre personvern og rettssikkerhet for alle. Skjulte  
1371 tvangsmidler er for eksempel telefonavlytting, videoovervåking eller skjult ransakelse.

1372 Vi vil unngå lagring av IP-adresser og andre typer digitale masseovervåkinger, der nyttever-  
1373 dien ikke rettfærdiggjør inngrep i folks privatliv. Dette gjelder både nasjonalt og på tvers av  
1374 landegrensene.

1375 Bruken av kontanter som en av de få anonyme betalingsmåtene er under sterkt press. Vi vil  
1376 arbeide for å få på plass gode anonyme digitale betalingsløsninger som er universelt til-  
1377 gjengelig, men inntil slike løsninger er på plass må vi fortsatt sikre muligheten til betaling  
1378 med kontanter.

1379 Offentlig virksomhet må sikre sine ulike data og registre som de har rett til å samle inn om  
1380 befolkningen, på en bedre måte enn i dag. Kravene til sikkerhet må økes. EOS-utvalget,  
1381 som kontrollerer tjenestene som ivaretar etterretning, overvåking og sikkerhet på vegne av  
1382 Stortinget, må få tilstrekkelige ressurser til å følge med i den teknologiske utviklingen.

## 1383 **Hvordan sikrer vi velferdssamfunnet for fremtiden?**

1384 **Velferd gir oss tryggheten til å satse, ta risiko og forfølge våre drømmer. I dag er vi det**  
1385 **landet i vesten med høyest offentlig pengebruk per innbygger. Samtidig blir vi eldre.**  
1386 **Framover vil vi i mindre grad kunne lene oss på inntekter fra Oljefondet. Fondets verdi vil**  
1387 **trolig flate ut. Det vil tvinge fram tydeligere prioriteringer. Færre arbeidstakere og flere**  
1388 **pensjonister vil utfordre velferdssamfunnet vårt. Vi vil forsvare velferdssamfunnet. Da**  
1389 **må vi reformere det.**

## 1390 **Mer ansvarlig pengebruk**

1391 **Frihet for alle gjelder ikke bare dem som bor i Norge i dag, men også for framtidige genera-**  
1392 **sjoner. Derfor må vi bruke pengene våre på en mer fornuftig og ansvarlig måte enn i dag.**

1393 Finansieringen av velferdstjenester har økt i takt med behovene i befolkningen. Men vi kan  
1394 ikke fortsette denne veksten. Statens utgifter kan ikke vokse raskere enn resten av fast-  
1395 landsøkonomien.

1396 Sykefravær kan være en stor belastning både for dem som er syke og for samfunnet. Norge  
1397 har verdens mest generøse sykelønnsordning og verdens høyeste sykefravær. Derfor vil vi  
1398 se på muligheter for en moderat egenandel i sykelønnsordningen. Samtidig vil vi vurdere  
1399 å redusere arbeidsgiverperioden mot at arbeidsgiver betaler en liten andel etter at den er  
1400 over. Dermed blir insentivene til å få langtidssyke tilbake i arbeid bedre, både fra arbeidsgi-  
1401 vers og arbeidstakers side.

1402 Ordningen med avtalefestet pensjon (AFP) har gått fra å være en målrettet ordning som  
1403 skulle treffe sliterne i arbeidslivet, til å bli en generell tilleggspensjon for arbeidstakere over  
1404 62 år som har tariffavtale og hvor staten tar minst en tredjedel av kostnadene. Hvis AFP  
1405 skal videreføres bør det være som en ren avtale mellom arbeidstaker og arbeidsgiver uten  
1406 statlig bidrag. Vi vil derfor avvikle det statlige bidraget til AFP.

1407 I dag har vi en regel som sier at vi maksimalt kan bruke tre prosent av overskuddet fra Olje-  
1408 fondet i hvert års budsjett. Det er viktig at vi holder tilbake pengebruken i gode tider, slik at  
1409 vi kan gjøre nødvendige investeringer under en krise. Vi vil derfor redusere handlingsregelen  
1410 fra 3 til 2,5 prosent av verdien av fondet ved utgangen av kalenderåret.

1411 Vi vil redusere og nedskalere store statlige byggeprosjekter i hovedstadsregionen, for  
1412 eksempel regjeringskvartalet og Oslo Universitetssykehus. Vi vil også innføre en ordning  
1413 med «design to cost» i flere store statlige byggeprosjekter. Det betyr at kostnadsrammen  
1414 legges først, og at utbyggingen må tilpasses den rammen.

1415 Vi må sørge for at vi får mer igjen for fellesskapets midler. Private og ideelle aktører som  
1416 utfordrer og konkurrerer med offentlige tjenester, bidrar til innovasjon og finner nye måter å  
1417 løse oppgavene på. Vi vil slippe til andre tjenestetilbydere på flere områder der fylkeskom-  
1418 munen eller kommunen i dag har enerett. Slik får vi mer igjen for pengene.

1419 Staten er i dag fortsatt deleier i mange virksomheter. Vi ønsker en statlig eierskapspolitikk  
1420 som først og fremst sikrer at viktige bedrifter beholder sine hovedkontorer i Norge. I andre  
1421 selskaper ønsker vi at staten skal redusere sin eierandel slik at private investorer kan fylle  
1422 denne rollen.

1423 For å redusere Norges finansielle klimarisiko bør staten redusere eierskapet på norsk sokkel  
1424 og i Equinor. Staten bør redusere sin andel i Statkraft og selskapet bør børsnoteres for å  
1425 sikre selskapet kapital og muligheter for ekspansjon innenfor fornybar energi.

## 1426 **Hvordan løser vi internasjonale utfordringer sammen?**

1427 **I dag er den frie verdensordenen truet. Globale markeder og teknologiutvikling forandrer vår**  
1428 **verden fra dag til dag. Det skaper nye vinnere og tapere. Klimaendringer fører allerede til flere**  
1429 **internasjonale naturkatastrofer. Utfordringene er for store til at vi kan løse dem nasjonalt. De**  
1430 **gamle internasjonale organisasjonene er ikke strukturert for å håndtere en hverdag med nye**  
1431 **stormakter, mektige internasjonale selskaper og et mangfoldig trusselbilde. Markeder lukkes,**  
1432 **og internasjonale institusjoner svekkes. Autoritære ledere i Kina og Russland misbruker**  
1433 **systemet for egen vinning, og det står dårlig til med internasjonale avtaler.**

1434 **Russlands annektering av Krim-halvøya var startskuddet for en endret sikkerhetsoppfat-**  
1435 **ning i Norge. Det gir nye sikkerhetsutfordringer Norge må møte.**

## 1436 **Internasjonalt samarbeid**

1437 Venstre er partiet for internasjonalt samarbeid og kampen for menneskerettigheter og  
1438 frihet. Vi mener det krever en sterk regelbasert verdensorden med internasjonale institu-  
1439 sjoner som kan håndtere utfordringene i en globalisert tidsalder. Frihet, demokrati, rettsstat  
1440 og en sosial markedsøkonomi er den sikreste veien mot internasjonal fred og sikkerhet. Vår  
1441 internasjonale politikk skal henge sammen med alle andre politikkkfelt, og målet skal være å  
1442 fremme menneskerettigheter globalt.

1443 **Menneskerettighetene er universelle. Vi vil kjempe for menneskerettighetene internasio-**  
1444 **nalt og gjøre det vi kan for at flere skal kunne leve liv i frihet.**

1445 Vi vil se mer forpliktende internasjonalt samarbeid for å fremme menneskerettigheter. Det  
1446 viktigste verktøyet for å oppnå dette er FNs bærekraftsmål, en liste med 17 mål som alle FNs  
1447 medlemsland har blitt enige om skal nås innen 2030. Derfor vil vi jobbe for at Norge når sine  
1448 egne nasjonale mål.

1449 Norge er et lite land, og vi mener at vi oppnår mest i samarbeid med andre. Vi mener at  
1450 Norge bør være tydelige på at brudd på menneskerettighetene ikke kan aksepteres. Måten  
1451 vi fremmer menneskerettigheter internasjonalt på, vil variere, men vi vil alltid sette men-  
1452 neskerettigheter foran andre hensyn.

1453 Menneskerettigheter er truet i dagens Europa. Hviterussland, Polen og Ungarn er alle  
1454 eksempler på det. Vi vil derfor jobbe for å styrke Europarådet, den europeiske menneskeret-  
1455 tighetskonvensjonen og den Europeiske menneskerettighetsdomstolens betydning.

1456 I USA har de innført en lov som tillater sanksjoner rettet mot utenlandske individer i uten-  
1457 landsk tjeneste som har forbrutt seg mot menneskerettighetene. Vi vil jobbe for at Norge  
1458 innfører tilsvarende lovgivning, slik at de som begår menneskerettighetsbrudd, straffes.

1459 Oljefondet er først og fremst et redskap for å sikre det norske folks felles formue. Fondet  
1460 skal ikke være en aktør i norsk utenrikspolitikk, men er likevel en viktig premissleverandør  
1461 for fellesverdiene våre og således en politisk aktør. Vi vil at Oljefondet skal forvaltes på en  
1462 forsvarlig måte, men med tydeligere holdninger som gjenspeiler seg i investeringer både



1463 når det gjelder land og bedrifter knyttet til skatteparadis, skatteflukt, okkuperte områder,  
1464 klimaendringer og menneskerettigheter. Oljefondet bør forhåndsfiltrere alle selskap der risi-  
1465 koen for brudd på de etiske retningslinjene vurderes som uakseptabel høy.

1466 Vi mener at Norge og norske bedrifter har et ansvar for å fremme menneskerettigheter  
1467 internasjonalt. Vi vil at staten aktivt skal bruke sin rolle for å fremme denne bevisstheten i  
1468 norske bedrifter. Vi vil bekjempe bruken av skatteparadis og arbeide for forpliktende sam-  
1469 arbeid på tvers av OECD, for å håndtere aggressiv skatteplanlegging og skatteunndragelse.

1470 Vi er spesielt opptatt av at Norge skal bedre vilkårene for menneskerettigheter i Europa.  
1471 Derfor mener vi at norske EØS-midler i hovedsak skal brukes til å støtte opp under mennes-  
1472 kerettigheter og spesielt retten til å leve i en rettsstat.

1473 Verden blir et bedre sted gjennom internasjonalt samarbeid. Vi skal bidra til et regelstyrt  
1474 internasjonalt samfunn der mennesker skal kunne handle og reise så fritt som mulig.

1475 Vi vil at Norge skal gå i bresjen for internasjonalt samarbeid ved å levere på de internasjo-  
1476 nale forpliktelsene vi påtar oss.

1477 Vi trenger globale regler for handel, og vi vil revitalisere Verdens Handelsorganisasjon, WTO.  
1478 Vi vil gi utviklingsland en større rolle i denne organisasjonen ved å reformere beslutnings-  
1479 mekanismene i WTO.

1480 Vi vil redusere antall atomstridshoder i verden og bidra til mer sikkerhet rundt eksisterende  
1481 våpensystemer. Vi vil prioritere Norges innsats for å styrke eksisterende avtaler der atomvå-  
1482 penstatene også er parter. Vi mener at atomvåpen bør forbys på lik linje med kjemiske og bio-  
1483 logiske våpen, og vi mener Norge bør signere og ratifisere FNs forbud mot atomvåpen. Målet  
1484 på sikt bør være en forpliktende forbudsavtale som inkluderer alle dagens atommakter.

1485 **Vi vil få mer ut av bistandssatsingen ved å spesialisere og konsentrere utviklingsmidlene**  
1486 **til færre land og færre formål.**

1487 Bistand skal bidra til at land kan stå på egne ben. Derfor vil vi prioritere midler til tiltak  
1488 som fremmer menneskerettigheter, rettferdig skattesystem, rettsstat, demokrati og  
1489 bekjemper korrupsjon.

1490 Frihet handler også om likestilling. Derfor er vi opptatt av at norsk utviklingsstøtte bidrar  
1491 til likestilling. Vi ser også at veien til frie liv går gjennom muligheten til utdanning og arbeid.  
1492 Derfor vil vi at Norge skal satse mer på utdanning og næringsutvikling i de landene som  
1493 mottar norsk støtte.

1494 Vi ser at klimaendringer øker behovet for akutt nødhjelp. Vi ønsker derfor at Norge skal  
1495 bidra i henhold til FNs anbefalinger for å sikre nødhjelp til dem som trenger det mest.

1496 Norsk utviklingsstøtte er mest effektiv når alle sider av norsk politikk bidrar til å dra i samme  
1497 retning. Vi vil derfor samordne regjeringens arbeid i mottaksland bedre ved å sette forplik-  
1498 tende mål til samarbeid på tvers av sektorer, slik at vi i fellesskap oppnår FNs bærekraftsmål.

1499 **Vi vil at Norge skal bli tryggere gjennom nærmere samarbeid med våre venner og allierte i**  
1500 **Europa, Norden og Nord-Amerika.**

1501 Vi mener at alle internasjonale militæroperasjoner som hovedregel skal være sanksjonert  
1502 av FN. Vi mener verden har en forpliktelse til å intervenere for å forhindre grove brudd på  
1503 menneskerettighetene.

1504 Vi ønsker at Norge sammen med våre europeiske allierte skal bidra mer for å ivareta sikker-  
1505 heten i Europa og i våre nærområder. Vi vil at Norge skal strekke seg for å bidra til FN- og  
1506 NATO-ledete operasjoner.

1507 Sammen står vi sterkere. Derfor vil vi øke nordisk forsvarssamarbeid, både ved å dele kapa-  
1508 siteter og ved å intensivere felles øvelsesaktivitet.

1509 NATO skal være en allianse av demokratier, og vi vil derfor at Norge skal jobbe for at alle  
1510 medlemmer skal leve opp til prinsippet om demokrati og frihet. Vi vil ta en tydelig rolle i  
1511 NATO for å prioritere menneskerettigheter, gjensidig nedrustning og demokrati.

1512 Norge blir stilt til ansvar for bruk av norske våpen internasjonalt. Derfor ønsker vi oss et  
1513 strengt og forutsigbart regelverk, underlagt streng parlamentarisk kontroll.

1514 Vi vil ikke at Norge skal eksportere våpen eller flerbruksmateriell som kan brukes til å  
1515 undertrykke egen befolkning eller bryte folkeretten. Dette gjelder også for norsk forsvar-  
1516 smateriell eksportert til andre NATO-land.

1517 **Vi vil at Norge skal ha et troverdig forsvar som kan bidra til vår egen og våre alliertes**  
1518 **sikkerhet.**

1519 Etter Russlands annektering av Krim endret sikkerhetssituasjonen seg for Norge. Denne  
1520 endringen krever et sterkere nærvær, spesielt i nordområdene. Vi vil satse mer på Forsvaret  
1521 for å oppfylle våre internasjonale forpliktelser og medlemskap i NATO.

1522 Nøkkelen til norsk sikkerhet er tett samarbeid med våre allierte. Vi vil derfor øke antall  
1523 allierte øvelser i Norge og bygge ut mottaksinfrastrukturen for allierte styrker, slik at vi blir  
1524 flinkere til å operere sammen.

1525 Vårt viktigste bidrag til NATO er gjennom vår rolle i nordområdene. Vi vil derfor øke norsk  
1526 militær tilstedeværelse i Nord-Norge. Vi er spesielt opptatt av at flere oppdrag i fremtiden  
1527 må løses på tvers av forsvarsgrenene og den økte tilstedeværelsen i Nord-Norge må også  
1528 legge opp til det.

1529 I løpet av de siste årene har vi startet anskaffelsen av en rekke nye våpensystemer, enten  
1530 det gjelder kampfly, artilleri eller ubåter. For å få mest mulig ut av disse kapasitetene må vi  
1531 trappe opp personellnivået i forsvaret. Vi vil derfor satse på å øke antall og kompetanseni-  
1532 vået på personell i forsvaret.

1533 For et lite land med begrensede ressurser ligger nøkkelen til effektiv forsvarsevne i mobilitet.  
1534 Vi vil satse på forsvarets evne til mobilitet og til å løse flere forskjellige oppdrag i hele landet.

1535 Nye stridsdomener, enten det gjelder cyberdomenet eller elektronisk krigføring blir stadig  
1536 viktigere, også i tradisjonell krigføring. Vi vil derfor forsterke forsvarrets kapasitet innen de  
1537 nye stridsdomenene.

1538 Automatisering skjer også innen forsvarsmateriell og vi vil derfor oppdatere relevant dok-  
1539 trine for å sikre at bruk av autonome eller halvautonome våpensystem skjer på en måte  
1540 som er i samsvar med folkeretten.

1541 **Vi vil forsterke det europeiske samarbeidet. Uavhengig av Norges medlemskap vil vi at**  
1542 **Norge skal samarbeide nært med sine europeiske partnere i viktige internasjonale spørsmål.**

1543 Vi ønsker at Norge på sikt skal bli medlem av EU. Forutsetningen er at vi finner gode løs-  
1544 ninger for fiskeri og landbruk og at medlemskap i eurosonen avgjøres i en egen prosess. Vi  
1545 mener at et medlemskap må avgjøres etter folkeavstemning.

1546 Så lenge Norge ikke er medlem av EU er EØS-avtalen livsviktig for norsk næringsliv, og vi vil  
1547 jobbe for å opprettholde og styrke avtalen.

1548 Klimasaken er for stor til at ett enkelt land kan løse den alene. For Norge er EU vår nær-  
1549 meste partner i å redusere utslipp, og vi mener at vi skal bidra sterkere til EUs prosesser for  
1550 å få fart på det grønne skiftet.

1551 Migrasjon og flyktningpolitikk er et annet område der vi mener det må europeiske løsni-  
1552 ger til. Vi vil innføre et felles system der EUs yttergrenser er sikret, og der flyktninger som  
1553 ankommer til Europa, blir fordelt på en rettferdig måte.

1554 En mer usikker globalisert verden gjør at vi må finne sammen med våre naboer. Vi mener at  
1555 Norge bør jobbe nærmere sammen med EU for å forsterke det forsvarsindustrielle samarbeidet.

## 1556 **Norges spesielle rolle i nordområdene**

1557 Det er viktig for Norge at det bor folk i nord. Vi vil sikre grunnlaget for et voksende folketall  
1558 i nord gjennom utbygging av infrastruktur og en sterkere satsing på kunnskap og utdan-  
1559 ning. Samarbeidet med lokalbefolkningen på begge sider av grensen mellom Russland og  
1560 Norge er positivt, og vi vil bidra til å opprettholde dette samarbeidet.

1561 Nordområdene er Norges viktigste satsingsområde. Russland og Kinas økte interesse for  
1562 Arktis gjør at Norge også må forsterke sin tilstedeværelse.

1563 Vi vil at de arktiske statene skal samarbeide godt, og at samarbeidet i Arktis skal bidra  
1564 til avspenning. NATO er Norges forsvarsallianse, og vi mener det er viktig at alliansen har  
1565 fokus på sikkerhet i nordområdene.

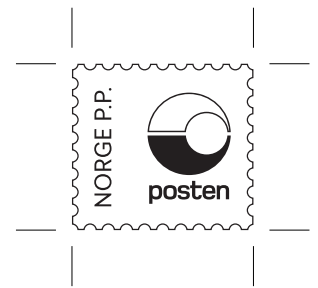
1566 Klimaendringer og økt aktivitet i nordområdene gjør at vi må satse mer på sikkerhet og  
1567 beredskap. Vi ønsker å samarbeide nærmere med de andre arktiske statene på dette områ-  
1568 det og dermed øke beredskapen i nordområdene.

1569 Norsk suverenitet på Svalbard er avgjørende for norsk nordområdepolitikk, og vi vil bygge  
1570 videre på denne. Vi vil legge til rette for fornybar energibruk på Svalbard og øke forsknings-  
1571 aktiviteten. Vi vil også sette strenge krav til bærekraftig utvikling og sikre større mangfold  
1572 og lokal forankring i næringslivet på Svalbard.



**Avsender:**  
Bypost

**Returadresse:**  
**VENSTRE**  
Møllergata 16, 0179 Oslo



**VENSTRE**